

<p>Melding HO-6/98 1. november 1998</p>	<p>Driftsbygningar i landbruket Temarettleiing</p>
	<p>Innleiing</p> <p>Kapittel 1 Kva gjeld for driftsbygningar?</p> <p>Kapittel 2 Plan- og bygningslova</p> <p>Kapittel 3 Meir om saksbehandling, ansvar og kontroll</p> <p>Kapittel 4 Teknisk forskrift</p> <p>Kapittel 5 Godkjenning av føretak for ansvarsrett</p> <p>Kapittel 6 Konsekvensutgreiingar</p> <p>Kapittel 7 Andre lover og forskrifter</p> <p>Litteraturliste</p>
<p>SAK TEK</p>	

Innleiing

Denne temarettleiinga gjer greie for kva føresegner gitt i eller i medhald av plan- og bygningslova som er aktuelle i samband med driftsbygningar i landbruket.

Etter den tidlegare bygningslova av 1965 gjaldt ikkje reglane om byggjeløyve for driftsbygningar i landbruket, og slike bygningar kom ikkje inn under føresegnene i lova i andre høve enn der det var fastsett i vedtekt. For å sikre at plan- og bygningslovgivinga blei etterlevd, hadde ein høve til å gi vedtekter om meldeplikt også for slike bygg. Ikkje alle kommunar hadde slike vedtekter, og rettstilstanden var dermed også ulik frå kommune til kommune.

Etter plan- og bygningslova av 1985 blei reglane for driftsbygningar gjorde like over heile landet og underlagde dei einskilde føresegnene i lova «så langt de passer». Dette gjaldt også føresegner gitt i medhald av plan- og bygningslova (tekniske forskrifter). Men det blei ikkje kravd byggjeløyve dersom det blei sendt melding til kommunen.

Det kunne vere uklart kva for nokre av føresegnene i bygningslovgivinga som passa og Statens bygningstekniske etat utarbeidde ei særskild melding (HO-5/88). I denne meldinga blei det gjort nærmare greie for korleis plan- og bygningslovgivinga skulle gjerast gjeldande i samband med oppføring av driftsbygningar.

Ved lov av 5. mai 1995 vedtok Stortinget fleire endringar i plan- og bygningslova. Bakgrunnen for endringane var i hovudsak at ein ønskte å finne fram til reglar som effektivt kunne medverke til at det blei god kvalitet på dei byggverka som blei reiste. I

tillegg til endringane i lova er det gitt fem nye forskrifter.

Ei viktig endring ved revisjonen var endringar i § 93, som gjorde at fleire byggjetiltak blei søknadspliktige, men rettstilstanden er for driftsbygningar i landbruket er som før: Det krevst ikkje løyve dersom det blir sendt melding til kommunen.

Som følge av at det er gjort store endringar i byggjereglane og vedteke nye føresegner, har Statens bygningstekniske etat funne det nødvendig å gi ut ny informasjon om driftsbygningar.

Denne temarettleiinga tar omsyn til dei nye reglane for byggjesakshandsaming, for ansvar, godkjenning av foretak og kontroll, og krava i teknisk forskrift som gjeld driftsbygningar.

Sjølv om det ikkje er krav om anna enn melding, så kan ein søkje om løyve og byggjesakshandsaming. På dette vis vil tiltakshavaren kunne få den tryggleik som lova gir med omsyn til godkjenning av prosjektering- og utførandeforetak og kontroll for å sikre kvalitet i bygget.

Temarettleiinga er utarbeidd i nært samarbeid med Norges Landbrukshøgskole (Institutt for tekniske fag), Landbrukstilsynet og Multiconsult AS.

Rettleiinga blir distribuert til alle kommunar i landet, alle fylkesmenn og ei lang rad organisasjonar i landbruket. Norsk Byggtjeneste forlag vil òg gjere rettleiinga tilgjengeleg gjennom bokhandlarane.

Kapittel 1 Kva gjeld for driftsbygningar?

Driftsbygningar i landbruket (§ 81)

§ 81 i plan- og bygningslova lyder:

«For oppføring av ny driftsbygning i landbruket og for endring og reparasjon av bestående driftsbygning gjelder bestemmelsene i loven så langt de passer. Bestemmelsene i § 65 annet, tredje og fjerde ledd, § 66 nr. 1 og nr. 2 annet og tredje ledd gjelder ikke. Departementet kan gi forskrift om at også andre bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven ikke skal gjelde, og om det saklige virkeområde for bestemmelsene i paragrafen her.

Tiltaket trenger ikke tillatelse etter § 93 dersom det er sendt melding til kommunen om tiltaket og om at dette vil bli utført i samsvar med de bestemmelser som er gitt i eller i medhold av paragrafen her. Meldingen skal være skriftlig og gi opplysninger om de planer som er lagt til grunn for arbeidet. Det skal videre fremgå av meldingen at naboer og gjenboere er varslet om arbeidet, jf. § 94 nr. 3, som får tilsvarende anvendelse. Tiltaket kan utføres 3 uker etter at meldingen ble mottatt av kommunen. Når særlige grunner foreligger, kan kommunen forlenge fristen med ytterligere 3 uker.

For tiltak som utføres i samsvar med reglene i første og annet ledd gjelder ikke lovens kap. XVI med unntak av § 93a. Kommunen kan gi de pålegg som finnes nødvendige for å få tiltaket forsvarlig utført. Er tiltaket ikke satt i gang senest 3 år etter at

melding er sendt kommunen eller tiltaket innstilles for lengre tid enn 2 år, gjelder bestemmelsen i § 96 tilsvarende.

Departementet kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser om innholdet av melding som nevnt i annet ledd og om bygnings- og branntekniske krav.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder også husvær for seterbruk eller skogdrift.»

Lovparagrafen er endra ved lover av 20. juni 1986 nr. 37, 11. juni 1993 nr. 85 og 5. mai 1995 nr. 20.

Nye forskrifter

I medhald av plan- og bygningslova er desse fem nye forskriftene fastsette:

- «Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker» (SAK) av 22. januar 1997 nr. 34.
- «Forskrift om godkjenning av foretak for ansvarsrett» (GOF) av 22. januar 1997 nr. 35.
- «Forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk» (TEK) av 22. januar 1997 nr. 33.
- «Forskrift om organisering av den sentrale godkjenningsordningen for foretak for ansvarsrett» av 13. mars 1997 nr. 246.
- «Forskrift om konsekvensutredninger etter plan- og bygningslovens kapittel VII-a» av 13. desember 1996 nr. 1145.

Denne temarettleiinga erstattar HO-5/88 «Så langt det passer - driftsbygningar i landbruket».

Kva for lovreglar gjeld for driftsbygningar i landbruket?

Etter § 81 gjeld føresegnene i plan- og bygningslova «så langt de passer», bortsett frå dei som er det er gjort unntak frå i § 81 første og tredje ledd. Det inneber at reglane må brukast etter formålet og med sunn fornuft. Reglar som openbert ikkje har nokon nødvendig eller fornuftig funksjon i samband med driftsbygningar, skal ein ikkje ta omsyn til.

At det ikkje er klart markert kva for reglar i lova og forskriftene som skal gjelde, kan gjere lovverket vanskeleg å bruke for saksbehandlarar, planleggjarar og andre. Denne rettleiinga er utarbeidd for å klargjere desse forholda.

Kva blir rekna som «driftsbygning»?

Med «driftsbygning» er det meint ein bygning som er eit nødvendig ledd i, og eit driftsmiddel i samband med ei tenleg landbruksdrift på ei brukseining. Omgrepet

«driftsbygning» i § 81 omfattar driftsbygningar for jordbruk, husdyrbruk, skogsdrift, hagebruk, gartneri og pelsdyravl, så fram det er ein del av den tradisjonelle landbruksdrifta.

Dersom bygningen har samanheng med den produksjonen som går føre seg på garden, eller det behovet garden har for varer og tenester, skal bygningen klassifiserast som «driftsbygning». Eit potetpakkeri fell inn under denne kategorien så lenge det blir pakka poteter frå eigen produksjon.

Bygningar for fabrikkmessig produksjon fell utanfor omgrepet «driftsbygning».

Vidare fell bygningar for vidareforedling av jordbruksprodukt utanfor. Eit døme på det er eit potetpakkeri som tek imot poteter frå mange produsentar. Det spelar inga rolle om anlegget finst på eit tradisjonelt gardsbruk, så lenge varene blir henta utanfrå. For slike bygningar gjeld lova med underliggjande regelverk fullt ut. Salslokale for plantar, blomster, tre osv. blir ikkje rekna som «driftsbygning». Ein bygning for oppstalling av ridehestar kan bli oppfatta som «driftsbygning», men ikkje ein rein ridehall.

Bygningen må ikkje vere tenkt nytta som bustadhus, heller ikkje som fritidsbustad.

Husvære i samband med seterbruk eller skogsdrift kjem inn under omgrepet «driftsbygning», jf. § 81 femte ledd.

Siloar o.l. i landbruket blir rekna som «driftsbygning». Også garasje for lagring av landbruksmaskinar må reknast som «driftsbygning», men dette føreset at det er maskinar som er i bruk i samband med den tradisjonelle gardsdrifta, som blir lagra der. Dersom bygningen berre har til formål å lagre maskinane for sal, opplag e.l., kan nemninga «driftsbygning» ikkje brukast. Frittliggjande garasje for privatbilar eller andre køyrety kjem heller ikkje inn under omgrepet «driftsbygning».

«Våningshus» i landbruket kjem sjølvstøtt inn under dei vanlege reglane som gjeld for bustadhus.

Rom eller delar av ein bygning som ikkje fell inn under nemninga «driftsbygning i landbruket», skal behandlast etter dei reglane som gjeld for den aktuelle funksjonen.

Det kan ofte vere vanskeleg å fastslå kvar grensa går mellom tradisjonelt landbruk og fabrikkmessig produksjon. Dette må avgjerast etter ei konkret vurdering i kvar einskild sak, der ein mellom anna tek omsyn til bruken av og storleiken på bygningen, omfanget av produksjonen og kva ulemper produksjonen fører med seg i form av lukt, støy o.a. Denne vurderinga må gjerast av dei lokale bygningsstyresmaktene, og av fylkesmennene ved ei eventuell klagebehandling.

Kapittel 2 Plan- og bygningslova

I dette kapitlet reknar vi opp dei føresegnene i plan- og bygningslova (pbl.) som skal gjerast gjeldande i samband med «driftsbygningar».

Avgjerdsorgan i byggjesaker, planlegging, ekspropriasjon o.a. (kap. I-XI)

Kap. I til XI i plan- og bygningslova inneheld føresegner om avgjerdsorgan, planlegging, ekspropriasjon, deling og saksbehandling i samband med byggjesaker, og føresegnene gjeld i den grad dei får verknader for landbrukseigedommar.

Reglane som gjeld for driftsbygningar, er like for heile landet. Etter plan- og bygningslova § 3 andre ledd er det ikkje heimel for å kunne gi kommunale vedtekter som gjer endringar i føresegner som er gitt i eller i medhald av § 81. Dermed blir det halde oppe eit enskappleig regelverk med minimumskrav i samband med oppføring av driftsbygningar.

Etter plan- og bygningslova § 10-1 pliktar kommunen å føre tilsyn med at plan- og bygningslovgivinga blir etterlevd i kommunen. Det inneber òg at ein lyt sjå til at tiltak som ikkje er byggjemelde, ikkje blir utførte.

Føresegnene om planlegging gjeld her som elles.

Etter § 20-4 første ledd nr. 2 er «landbruks-, natur- og friluftsområder» eit eige formål i arealdelen av kommuneplanen. § 20-4 andre ledd opnar for utfyllande føresegner til planen.

Etter § 25 første ledd nr. 2 er «landbruksområder, herunder områder for jord- og skogbruk, reindrift og gartnerier» eit eige reguleringsformål. Landbruksområda skal altså vere med i reguleringsplanar som regulerer utnytting og vern av grunn til mellom anna landbruksformål. Vidare er det i § 26 gitt heimel for nærmare reguleringsføresegner.

Kommune- og reguleringsplanar er viktige styringsinstrument for styresmaktene, mellom anna for å sikre areal for landbruk. Jf. òg det høvet private har til å fremje privat forslag om regulering etter § 30.

Ein reguleringsplan gir heimel for ekspropriasjon (§ 35). Etter § 35 nr. 5 gir ikkje paragrafen heimel for ekspropriasjon av landbruksområde etter § 25 nr. 2. I slike område lyt ein eventuell ekspropriasjon byggje på ein annan heimel.

Både arealdelen av kommuneplanen og reguleringsplanen er direkte bindande for mellom anna tiltak som er nemnde i § 81 (driftsbygningar i landbruket), jf. §§ 20-6 og 31.

Konsekvensutgreiingar (kap. VII-a)

Reglane om konsekvensutgreiingar har vore igjennom vesentlege endringar. Formålet med regelverket er å sikre at ein ved planlegginga av, og i samband med avgjerder om tiltaket, tek omsyn til verknader av tiltaket som kan ha vesentlege konsekvensar for miljø, naturressursar og samfunn. Til reglane er det gitt nye forskrifter med utfyllande føresegner, sjå òg kapittel 6 i denne rettleiinga.

Byggjetomta (kap. XII)

Kravet i plan- og bygningslova § 65 første ledd om vassforsyning gjeld. For driftsbygningar i landbruket er det gjort unntak frå § 65 andre, tredje og fjerde ledd, som gjeld plikta til å knyte seg til offentlege vass- og avløpsleidningar. Vidare er det gjort unntak for § 66 nr. 2 andre og tredje ledd.

Dessutan gjeld lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensningar og om avfall (ureiningslova) og forskrifter gitt i medhald av denne lova om oppbevaring og bruk av husdyrgjødsel, om surfôrlager, om eventuelt halmlutingsanlegg og om større bakkeplanering. Sjå meir om dette i kapittel 7 i denne rettleiinga.

Vidare er det gjort unntak for § 66 nr. 1 om krav til godkjent vegsamband som vilkår for at det kan byggjast på ein eigedom. Eventuelle krav etter veglova i samband med tilkomst til eigdommen vil likevel gjelde, likeins dei krava til avstandar som er sette i veglova.

I somme strøk kan det av ulike grunnar vere behov for å gjere dei ovannemnde krava gjeldande. I regulert strøk og i område med utbyggingsplan (jf. § 67 nr. 1), eller i område som i arealdelen av kommuneplanen er sett av til utbygging (jf. § 67 nr. 2), kan dei nemnde tilknytingskrava - etter behov vurderte og fastlagde i kvar einskild plan - gjennomførast også for driftsbygningar. Det kan til dømes vere landbrukseigedommar som er blitt gjorde til utbyggingsområde og er blitt liggjande inne i eit bymessig strøk.

§ 68 om deling eller utbygging skal sikre at det berre blir bygd på ein eigedom «dersom det er tilstrekkelig sikkerhet mot fare eller vesentlig ulempe som følge av natur- eller miljøforhold». Det vil seie at eigdommen der driftsbygningen blir oppført, må vere tilstrekkeleg sikra mot ras, flaum o.a.

§ 69 tek for seg utnyttinga av tomta og fellesareal. Ved utforming av gardstun og plassering av nye bygningar bør ein prøve å skilje leike- og opphaldsareal for borna frå både ekstern og intern trafikk. § 69 bør positivt nyttast til å lage gode tun. Sjå ref. 10.

§§ 78 og 79 om «plassering av bedrifter og anlegg m.v. innenfor kommunen» og om «uvanlig bebyggelse» gir òg heimel for å hindre uønskt oppføring av bygningar. § 78 inneheld heimel for å kunne nekte oppføring av ein landbruksbygning (t.d. til pelsdyrdrift) sjenerande nær andre bygningar e.l.

Plassering og utforming av bygningen (kap. XIII)

Plassering av bygningen, høgd og avstand frå nabogrense (§ 70)

Dei generelle reglane om avstand i § 70 nr. 2 gjeld også for landbruksbygningar.

Ein reknar likevel med at regelen i nr. 1 om at «bygning med gesimshøyde over 8 m og mønehøyde over 9 m kan bare føres opp hvor det har hjemmel» i bindande arealplan, ikkje passar å nytte for driftsbygningar. Reguleringsplan ligg oftast ikkje føre, og i dei fleste tilfelle vil låvar og silotårn sprengje ei slik ramme.

Derimot skal kommunen godkjenne høgda av bygningen og plasseringa på tomta. Kommunen må her gjere ei skjønnsmessig vurdering av kvar bygningen bør plasserast, og kor høg bygningen bør vere, innanfor dei grensene som elles følgjer av plan- og bygningslova og bindande planføresegner. Vurderinga skal gjerast ut frå kva funksjon driftsbygningen skal ha, kva som finst i grannelaget, og korleis bygningen er tilpassa landskapet. Fordi driftsbygningar for husdyrbruk ofte kan føre til monaleg ulempe for grannelaget på grunn av støy, lukt og anna ureining, må kommunen i større grad enn i dei fleste andre byggjesaker nytte den retten ein har etter § 70 til å bestemme at bygningen skal plasserast i større avstand frå ei nabogrense enn den vanlege firemetersgrensa. Nokre avstandskrav er førte opp i «Forskrift om husdyrgjødsel» § 9, sjå kapittel 7 i denne rettleiinga.

Kommunen skal òg sjå til at reglane i veglova om byggjegrense og fri sikt blir følgde.

Planløyising og utsjånad (§ 74)

Den såkalla «skjønnhetsparagrafen» i § 74 nr. 2 er endra og stiller no klart strengare krav til estetikk enn det som blei praktisert av bygningsstyresmaktene tidlegare. Ved lovbehandlinga i Stortinget i 1995 tilføyde ein til § 74 nr. 2 mellom anna denne setninga: «Tiltak etter denne lov skal ha en god estetisk utforming i samsvar med tiltakets funksjon og med respekt for naturgitte og bygde omgivelser.»

Dette har sjølvsagt relevans for landbruksbygningar òg. Dei utgjer viktige visuelle element i landskapet, og ein bør sikre at dei får ei god utforming. Det gjeld plassering og form, som bør passe til dei omgivande landskapsformasjonane og tunet som ytre rom, og det gjeld sjølve utsjånaden av bygningane. Men ein må ikkje gløyme at dette er bygningar for næringsverksemd, og at dei såleis fører med seg mykje transport og trafikk. I arbeidet med å betre den estetiske kvaliteten må ein ikkje sjå bort frå krava til god funksjon, tryggleiken for born i tunet og gode arbeidsforhold.

Handhevinga krev skjerpa praksis jamført med tidlegare, og at landbruksbygningar blir behandla seriøst både av tiltakshavarar og kommunar. Ved vurdering av plasseringa må saksbehandlinga også samordnast med regelverket i jordlova. Det er viktig at kommunen freistar å vidareutvikle byggjeskikken på landsbygda på ein god måte, både for driftsbygningar, våningshus og andre bygningstypar. Vi viser elles til informasjon frå Kommunaldepartementet og Miljøverndepartementet om endringar av føresegnene som gjeld estetikk i plan- og bygningslova, sjå ref. 36 og 37.

Privet - WC (§ 75). Tilleggsrom (§ 76)

§§ 75 og 76 handlar i hovudsak om behov knytte til bustadhus, behov som ikkje er aktuelle for driftsbygningar i landbruket. Men § 75 nr. 2 gir kommunen høve til å påby vassklosett eller annan type klosett for visse eigedommar. Det er her viktig å vere klar over at det for driftsbygningar i landbruket med dyrehald er høve til å setje avløpet frå WC til lager for husdyrgjødsel. Bruken av eit slikt WC er avgrensa til dei som har arbeidet sitt i bygningen. Dette er ei miljømessig betre og billigare løysing enn å føre avløpet til vanleg avløpsleidning. Sjå òg omtale av kommunehelsetenestelova i kapittel 7 i denne rettleiinga.

Utføring av byggjearbeidet og krav til produkt som blir nytta i byggverket (§ 77)

Paragrafen stiller krav til produkt som blir nytta i byggverk, og er endra. Paragrafen gjeld fullt ut for driftsbygningar. Formålet bak paragrafen er å sikre at produkt som blir omsette for å bli brukte i byggverk, har dei eigenskapane som er nødvendige for at dei skal oppfylle dei krava som blir stilte til byggverk i eller i medhald av plan- og bygningslova. For å oppnå dette er det innført ei plikt for alle byggjevere produsentar til å dokumentere eigenskapane til produkta sine. Statens bygningstekniske etat er gitt mynde til å føre tilsyn med at dokumentasjonsordninga verkar etter siktemålet. Kravnivået for eigenskapane til det einskilde produktet byggjer på tekniske spesifikasjonar i samsvar med dei pliktene Noreg har teke på seg etter EØS-avtalen. Produkt med tilfredsstillande eigenskapar kan CE-merkjast.

Tiltakshavaren må altså kunne dokumentere eigenskapane til dei produkta som blir nytta i driftsbygningar. Det blir ikkje kravd at denne dokumentasjonen skal leggjast ved meldinga. Men kommunen har rett til å føre tilsyn, og etter krav frå kommunen må tiltakshavaren vise fram slik dokumentasjon. Sjå òg nærmare i kapittel 4 i rettleiinga om TEK kap. V og VI.

Særlege bygningar og anlegg (kap. XIV)

Plassering av bedrifter, anlegg osv. innanfor ein kommune (§ 78). Uvanlege bygningstypar (§ 79)

§§ 78 og 79 kan nyttast når nokon har planar om å setje opp byggverk som er sterkt uønskte. Paragrafane må òg kunne gjelde landbruksbygningar.

Bygning og verksemd som representerer fare eller særleg ulempe (§ 80)

§ 80 gir kommunen fullmakt til å stille utvida krav til bygningar som representerer fare eller særleg ulempe. Landbruksbygningar der det blir halde husdyr, fører alltid noko lukt og støy med seg, og det kan føre til klage frå grannelaget, til dømes frå

buområde i nærleiken. Desse forholda blir regulerte gjennom lov av 13. mars 1981 om vern mot forurensninger og om avfall (ureiningslova).

Basseng, brønn og dam (§ 83)

Paragrafen erstattar brønnlova, og siktemålet er å sikre mot ulykker. Der det ikkje er god tilgang på vatn frå ei anna vasskjelde, er det med tanke på brannsløkking ofte sterkt ønskjeleg å ha ein dam i nærleiken av tunet. Basseng eller dammar for oppbevaring av husdyrgjødsel eller avløpsvatn må sikrast tilsvarande.

Mellombels eller transportable bygningar, konstruksjonar eller anlegg, medrekna campingvogner, telt o.l. (§ 85)

Paragrafen gjeld for mellombels tiltak sjølv om dei blir nytta i landbruket. Transportabelt skogshusvære er i utgangspunktet ikkje meldepliktig (SAK § 7 andre ledd nr. 1, jf. første ledd). Vanleg tømmervelte, kålrotkule, halmstakk og utelagring av rundballar blir ikkje omfatta av paragrafen.

Eksisterande byggverk (kap. XV)

Endring, reparasjon eller bruksendring av eksisterande byggverk (§ 87)

Denne paragrafen er aktuell i samband med ombygging, tilbygging og restaurering av landbruksbygningar. Endring og reparasjon av landbruksbygningar skal også meldast, jf. § 81. Bruksendring er søknadspliktig, jf. § 93 første ledd bokstav c.

Dispensasjon frå § 87 (§ 88)

§ 88 i lova, som gir kommunen høve til å fråvike føresegnene i lova for tiltak som er nemnde i § 87, gjeld.

Vedlikehald, utbetring og riving (§§ 89-91)

§ 89a passar ikkje for landbrukseigedommar, for denne paragrafen er laga med tanke på byfornyng. Heller ikkje § 91a passar. §§ 89 og 91 om vedlikehald og utbetring og om riving gjeld derimot også for landbruksbygningar.

Endring eller fjerning av tiltak etter § 93 andre ledd (§ 92a)

Paragrafen gjeld i høg grad for landbruksbygningar. Det blir her understreka at også

tiltak etter § 93 andre ledd (som det er gjort unntak frå søknadsplikta for) skal utførast i samsvar med krava i plan- og bygningslova og det underliggjande regelverket. Plan- og bygningsstyremaktene kan krevje slike tiltak endra eller fjerna dersom plasseringa, utføringa o.a., eller verksemd som tiltaket fører med seg elles, kan føre til fare eller urimeleg ulempe for omgivnadene.

Kontroll med eksisterande byggverk og areal (§ 92b)

Paragrafen gir på tilsvarande måte plan- og bygningsstyremaktene høve til å kontrollere tiltak som ikkje kjem inn under § 97 om kontroll. Oppføring av ein landbruksbygning er eit slikt tiltak.

Saksbehandling, ansvar og kontroll (kap. XVI)

Kapitlet gir reglar om saksbehandling, ansvar og kontroll. Utfyllande reglar til kapitlet finst i «Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker» (SAK) og i «Forskrift om godkjenning av foretak for ansvarsrett» (GOF). Sjå meir om desse forskriftene i kapittel 3 i rettleiinga.

Førehandskonferanse (§ 93a)

Lovreglane i kapittel XVI om saksbehandling, ansvar og kontroll gjeld ikkje for driftsbygningar som blir behandla som melding, men tiltakshavaren har krav på førehandskonferanse etter § 93a. Konferanse kan òg krevjast av kommunen, og skal gjennomførast etter nærmare reglar i SAK § 9.

Siktemålet med førehandskonferansen er å klarleggje dei rammevilkåra eit påtenkt tiltak må oppfylle for å vere i samsvar med føresegner gitt i eller i medhald av plan- og bygningslova. Standpunkt som er komne fram under førehandskonferansen, er ikkje bindande for kommunen sin saksbehandling.

Søknad om løyve. Nabovarsel (§ 94)

Regelen i § 94 nr. 2 om nabovarsel gjeld tilsvarande for driftsbygningar som blir melde etter § 81.

Bortfall av løyve (§ 96)

§ 96 om bortfall av løyve gjeld. Fristen på 3 år blir rekna frå det tidspunktet det er sendt melding til kommunen. Løyve fell òg bort når eit tiltak er blitt innstilt for lengre tid enn 2 år.

Kapitlet om saksbehandling, ansvar og kontroll gjeld som nemnt ikkje for tiltak som er melde etter § 81 i lova, med unntak av § 93a (førehandskonferanse) og § 94 nr. 3 (nabovarsel), sjå ovanfor.

Heile kap. XVI blir likevel gjort gjeldande for driftsbygningar dersom

a) ein søker om dispensasjon frå føresegner gitt i eller i medhald av plan- og bygningslova (då er tiltaket søknadspliktig etter § 93 første ledd), eller

b) tiltakshavaren frivillig vel søknadsbehandling.

Saksdokumenter i samband med ein søknad er i store trekk identiske med dei som skal fyllast ut for meldingssakene.

I tillegg må det nyttast føretak som har gode nok kvalifikasjonar til å oppfylle dei krava som er sette for å kunne få lokal godkjenning som ansvarleg søker, ansvarleg prosjekterande, ansvarleg utførande og ansvarleg kontrollerande.

Det må òg utarbeidast ein kontrollplan, som skal godkjennast av kommunen.

Kommunen godkjenner ansvarsområda og kvalifikasjonane til dei ulike utøvarane i kvar einskild sak. Det er ei formsak for utøvarar som driv i faget og har sentral godkjenning. Andre kan, etter søknad, greie seg med lokal godkjenning av kommunen, så framti dei har den nødvendige faglege kompetansen.

Røynsler gjennom mange år (ikkje minst i samband med naturskadar etter storm, ekstreme snøvintrar o.l.) viser klart at dei fleste bygningsskadar kjem av byggjefeil. Førekomsten av feil skal reduserast ved at ein gjennom betre kontroll oppdagar feila, slik at dei kan rettast undervegs.

Det er ein klar fordel å få plassert alt ansvar. Det betrar den rettslege stillinga til tiltakshavaren og reduserer behovet for å løyse tvistemål i retten. Når feil eller usemje alt har oppstått, er det vel seint å fordele ansvaret. Ved bruk av melding fell alt ansvar for prosjektering, utføring og kontroll på tiltakshavaren åleine, jf. SAK § 20 nr. 2.

At alle partar som deltek i byggjeprosessen blir gjorde ansvarlege og pålagde kontroll, fører òg til betre planlegging og dokumentasjon av arbeida. Også dette gjer at kvaliteten på det utførte byggjearbeidet blir sikrere og betre.

Sjå nærmare om desse reglane i kapittel 3 pkt. 3.2 i rettleiinga.

Ymse føresegner (kap. XVII)

§§ 100, 101, 102, 103 og 104 gjeld også for driftsbygningar i landbruket. Det same er

tilfellet med §§ 106, 107, 108 og 109. § 105 har ingen relevans for driftsbygningar.

Lov om grannegjerde av 5. mai 1961 gjeld for landbrukseigedommar ved sida av plan- og bygningslova § 103 om innhegning.

Det er viktig å merkje seg at det arbeidet kommunen utfører, delvis blir finansiert gjennom gebyr i medhald av § 109. Storleiken på gebyra blir fastsett av kommunestyret, og skal tilpassast omfanget av det arbeidet bygningsstyresmaktene utfører.

Straffansvar, ulovleg byggjearbeid, overgangsreglar, lovendingar o.a. (kap. XVIII-XXI)

Desse kapitla gjeld for alle byggjesaker, også § 81-arbeid.

Kapittel 3 Meir om saksbehandling, ansvar og kontroll

Dette kapitlet gir ei nærmare oversikt over saksbehandlingsreglane etter plan- og bygningslova og dei utfyllande reglane om dette som er gitt i «Forskrift om behandling og kontroll i byggesaker» (SAK).

3.1 Melding

3.1.1 Behandling av meldepliktig tiltak etter plan- og bygningslova § 81

For oppføring av ny driftsbygning i landbruket og for endring eller reparasjon av eksisterande driftsbygning treng ein ikkje løyve etter plan- og bygningslova § 93, så fram det er sendt melding om tiltaket til kommunen, jf. pbl. § 81. Vilkåra for å kunne nytte melding framfor søknad er at

- tiltaket oppfyller reglane i eller i medhald av plan- og bygningslovgivinga (dispensasjon frå plan- og bygningslova og forskrifter til denne lova er avhengig av søknad)
- det går fram av meldinga at naboar og gjenbuarar er varsla, jf. pbl. § 81

Begge vilkåra må vere oppfylte for at ein skal kunne nytte melding. Dersom dette ikkje er tilfellet, må det sendast søknad.

Blanketten «Melding om arbeid» (t.d. NBR nr. 5153) kan brukast. Krava til innhald i meldinga og til dokumentasjon følgjer av SAK § 21.

Kommunen kan frita søkjaren frå å varsle naboar og gjenbuarar dersom arbeidet ikkje får nokon følgjer for dei. Det vil vere tilfellet når det gjeld naboar som held til langt borte, eller som av andre grunnar blir klart lite påverka av arbeidet, jf. pbl. § 94 nr. 3.

Dersom kommunen ikkje har reist innvendingar mot tiltaket innan tre veker etter at ein har motteke meldinga, kan tiltaket setjast i verk. Føresetnaden er då som nemnt at tiltaket er i samsvar med regelverket. Tiltakshavaren må såleis til trevekersfristen leggje til den tida som går frå meldinga er send og til ho blir motteken i kommunen, og den tida postgangen frå kommunen og tilbake til tiltakshavaren tek. For å vere på den sikre sida rår vi til at ein kontaktar kommunen før ein tek til med arbeidet.

Når «særlige grunner» ligg føre, kan kommunen forlengje fristen med ytterlegare 3 veker. Det vil vere aktuelt dersom saka til dømes er så komplisert, enten bygningsteknisk eller i arealplansamanheng, at det er heilt nødvendig å bruke meir tid på behandlinga. Melding om dette må vere send til tiltakshavaren før dei første 3 vekene er gått. Det er sjølv sagt ikkje noko til hinder for at kommunen, dersom naboane har gitt samtykke til planen, kan gi klarsignal før fristen har gått ut (pbl. § 81 andre ledd og SAK § 20 nr. 1). Det bør likevel ikkje skje før naboane har kome med eventuelle innvendingar etter plan- og bygningslova § 94 nr. 3.

Dersom kommunen ved behandlinga av meldinga finn at tiltaket treng ei meir utførleg prosjektering eller strir mot reglane, må det givast tilbakemelding om dette før meldefristen går ut.

3.1.2 Førehandskonferanse

For meldepliktige tiltak gjeld ikkje plan- og bygningslova kap. XVI, med unntak for § 93a om førehandskonferanse. Det krevst altså kørkje ansvarsrett eller byggjekontroll.

3.1.3 Ansvar

Ansvar for at tiltaket er i samsvar med plan- og bygningslovgivinga, ligg hos tiltakshavaren. Tiltakshavaren kan føre opp driftsbygningen sjølv, men på eige ansvar. Det blir likevel tilrådd å nytte kvalifiserte fagfolk, ettersom det reduserer risikoen for eventuelle tap som følgje av byggjefeil.

3.1.4 Krav til melding. Dokumentasjon

Dokumentasjonskrava er rekna opp i SAK § 21 og følgjer stort sett dei same reglane som for søknad. Dei er oppgitt i nr. 1 og 2 i paragrafen. Krava til dokumentasjon er i utgangspunktet lik delar av dokumentasjonskrava i samband med søknad, jf. SAK § 14 nr. 4-7. Dokumentasjonen må avpassast etter kor stor og komplisert driftsbygningen skal vere. Det er berre den nødvendige dokumentasjonen som skal leggjast ved.

3.2 Unntak frå meldeplikta for mindre tiltak (SAK § 7)

Meldeplikta etter SAK § 7 gjeld ikkje for mindre tiltak dersom dei oppfyller visse vilkår. § 7 listar opp ein del tiltak som korkje er søknadspliktige eller meldepliktige. Føresetnaden er at dei ikkje fører til fare eller urimeleg ulempe for omgivnadene eller allmenne interesser. I tillegg må sjølvstyre reglane i plan- og bygningslova og teknisk forskrift vere oppfylte.

Sjølv om tiltaket ikkje kjem inn under meldeplikta, er tiltakshavaren ansvarleg overfor plan- og bygningsstyresmaktene for at det er i samsvar med lovgivinga.

3.3 Søknad

3.3.1 Når er det aktuelt med søknad?

Søknad om løyve er aktuelt for § 81-arbeid dersom

- det må søkjast om dispensasjon frå føresegner gitt i eller i medhald av plan- og bygningslova (jf. pbl. § 7), eller dersom
- tiltakshavaren frivillig vel søknadsbehandling, jf. SAK § 22 andre ledd.

Når ein søkjer om løyve for § 81-arbeid, fører det til at heile kap. XVI i lova blir gjeldande i byggjesaka. Dette har ei rad fordelar.

3.3.2 Stegvis saksbehandling

Stegvis saksbehandling inneber at kvar einskild sak, det vil seie søknaden, kan splittast opp i delar som blir behandla etappevis. Slik saksbehandling er særleg aktuell for store og kompliserte tiltak. Tanken bak stegvis behandling er å hindre at det blir gjennomført full prosjektering før det er teke stilling til om prosjektering kan akseptast.

Ein kan ved ei slik oppdeling få ein peikepinn om utfallet av saksbehandlinga på eit tidleg stadium, og dermed kan ein spare både tid og kostnader.

3.3.2.1 Eittstegsbehandling

Driftsbygningar er oftast ikkje meir komplekse byggverk enn at byggjesaka kan behandlast i eitt steg. Då skal søknadsskjemaet «Søknad om løyve til tiltak» (t.d. NBR nr. 5152) nyttast.

3.3.2.2 Tostegsbehandling

Somme driftsbygningar kan likevel vere så kompliserte at byggjesaka bør behandlast i to steg:

Steg 1 (rammeløyve, jf. § 95a nr. 1) er eit løyve når det gjeld ytre og innvendige rammer for tiltaket som avgjer at tiltaket kan gjennomførast innanfor dei rammene som er gitt.

Med ytre rammer er det meint planføresetnader, naboforhold, plassering, estetisk utforming og tilpassing.

Innvendige rammer er dei tekniske prosjektføresetnadene som blir lagde til grunn for estetisk, funksjonell og teknisk utforming og for dimensjonering. Utforminga og dimensjoneringa utgjer den attståande prosjekteringa av tiltaket i samband med steg 2 av søknaden.

Ved søknad om rammeløyve kan søknadsblanketten «Søknad om rammeløyve» (t.d. NBR nr. 5150) nyttast.

Steg 2 (løyve til igangsetjing, jf. § 95 nr. 2) er løyve til å setje i gang tiltaket eller einskilde delar av tiltaket. Dette løyvet omfattar mellom anna godkjenning av tekniske utrekingar, av ansvarlege og av ein plan for kontroll av utføringa. Ved søknad om løyve til igangsetjing kan søknadsblanketten «Søknad om igangsetjingsløyve» (t.d. NBR nr. 5151) nyttast.

Når tiltaket er ferdig, skal kommunen la den kontrollansvarlege utføre sluttkontroll. Dersom tiltaket er i samsvar med plan- og bygningslovgivinga, skal kommunen utferde ferdigattest (pbl. § 99).

3.3.3 Forenkla søknadsbehandling (enkle tiltak - pbl. § 95 b)

Dei fleste søknader om byggjeløyve for driftsbygningar kan behandlast etter reglane i plan- og bygningslova § 95 b, jf. SAK § 16. Vilråa er at

- skriftleg samtykke frå naboar følgjer søknaden
- tiltaket er i samsvar med dei føresegnene som gjeld for slike tiltak i lova, i forskrifter til lova og i eventuelle bindande arealplanar og vedtekter

Ytterlegare løyve, samtykke eller fråsegner frå andre styresmakter er ikkje nødvendige.

For ein driftsbygning utan husdyr er det lett å oppfylle desse vilråa.

For bygg med rom for husdyr lyt ein òg skaffe løyve frå distriktsveterinær og landbruksavdelinga hos fylkesmannen.

Dersom kommunen finn å kunne behandle søknaden etter reglane for enkle tiltak, skal kommunen gjere vedtak i saka innan fire veker. Dersom kommunen ikkje har gjort vedtak før fristen har gått ut, blir løyvet rekna for å vere gitt ved oversitjing av fristen. Ved søknad om enkle tiltak kan blanketten «Søknad om enkle tiltak» (t.d. NBR nr. 5152) nyttast.

3.3.4 Ansvar

Hovudprinsippet er at alle delar av tiltaket skal påleggjast ansvar, og at ansvaret skal plasserast der feil har oppstått.

Ansvarsrett blir som hovudregel gitt til føretak, og ikkje til einskildpersonar. Den/dei ansvarlege må positivt ha teke på seg dette ansvaret gjennom søknaden eller anna melding. Det ansvarlege føretaket står direkte ansvarleg overfor bygningsstyresmaktene for at oppgåvene/arbeidet blir gjort i samsvar med plan- og bygningslovgivinga.

I utgangspunktet skal kommunen rette sanksjonane mot det føretaket som har teke på seg ansvar for det forholdet feilen eller regelbrotet gjeld. Dersom føretaket ikkje kan etterkome eit pålegg, kan tiltakshavaren bli adressat for sanksjonar.

Ansvarlege føretak kan delast inn etter den delen av tiltaksfasen dei høyrer til: søknad, prosjektering, utføring eller kontroll. Ansvarsfordelinga kan framstillast på denne måten:

Ansvarleg søkjar

Føretak som ser til at søknaden er korrekt, at det følgjer med nødvendig dokumentasjon, og at alt materiale som ligg til grunn, er utarbeidd av ansvarlege prosjekterande. Fungerer som adressat og bindeledd mellom tiltakshavar, bygningsstyresmakter og prosjekterande i søknadsfasen. Ser til at det følgjer ansvar med alle oppgåver.

Ansvarleg prosjekterande

Føretak som er ansvarleg for prosjektering og planlegging, det vil seie teikningar, utrekningar osv. som ligg til grunn for arbeidet, i samsvar med det ansvaret vedkomande har teke på seg.

Ansvarleg utførande

Føretak som er ansvarleg for det arbeidet det skal utføre eller har teke på seg ansvar for.

Ansvarleg samordnar

Føretak som ser til at det fysiske arbeidet som skal utførast, blir omfatta av ansvar. Fungerer som adressat og bindeledd mellom tiltakshavaren, bygningsstyresmaktene

og den utførande i byggjefasen.

Ansvarleg kontrollerande

Føretak som fører kontroll med prosjektering og/eller utføring.

3.3.5 Kvalifikasjonar

For å sikre at dei føretaka som tek på seg ansvar som søkjar, prosjekterande, utførande, samordnar eller kontrollerande, har tilstrekkelege kvalifikasjonar til å kunne oppfylle krava i lova, skal dei no vere godkjende av dei lokale bygningsstyresmaktene. Slik godkjenning lyt ein ha i kvar einskild byggjesak (lokal godkjenning).

Kva for kvalifikasjonar som krevst, er nærmare regulert i GOF. GOF stiller minimumskrav til utøvarar som skal ha ansvarsrett. Alle tiltak som fell inn under lova, blir inndelte etter dei ulike oppgåvene (funksjonane) og fagområda dei omfattar. Tiltaka skal vidare graderast i såkalla tiltaksklasser, basert på vanskegrad og moglege konsekvensar av feil.

For å forenkle dokumenteringa av kvalifikasjonar er det oppretta ei sentral godkjenningsordning, som er ei frivillig ordning. Sentral godkjenning blir gitt for to år om gongen og skal normalt leggjast til grunn ved behandling av søknad om ansvarsrett i kommunen.

3.3.6 Kontroll

Kontrollen skal utførast av eit føretak som er godkjent for slik kontroll (uavhengig kontroll) eller av det utførande føretaket sjølv (eigenkontroll). Kommunen skal ikkje gjennomføre kontroll, men har eit ansvar med å sjå til at nødvendig kontroll blir utført. Det er i utgangspunktet tiltakshavaren som kan velje kontrollform. Kommunen har høve til å ta stikkprøver, jf. pbl. § 97 nr. 2.

Den ansvarlege søkjaren skal leggje fram kontrollplan for bygningsstyresmaktene både for prosjektering og utføring. Formålet med ein slik plan er å dokumentere at dei vilkåra som er sette i rammeløyvet og/eller igangsetjingsløyvet, blir oppfylte.

Av planen skal det mellom anna gå fram om det er valt eigenkontroll eller uavhengig kontroll. Kontrollplanen og valet av kontrollform skal godkjennast av dei kommunale bygningsstyresmaktene.

3.3.7 Behandling av byggjesaka (SAK kap. III og IV)

Behandlinga i kommunen av søknad om løyve skal følgje reglane i plan- og bygningslova kap. XVI. Saker som på førehand er avklarte i forhold til dette

regelverket, kan behandlast etter § 95b (enkle tiltak). Sjå under pkt. 3.3.3.

Det er viktig å vere klar over at søknader som gjeld bygningar med rom for husdyr, også må behandlast etter forskrifter med heimel i lov om dyrevern og etter «Forskrift om husdyrgjødsel», med heimel i ureiningslova og jordlova (sjå kapittel 7 i rettleiinga om andre lover som er relevante i slike saker). Dermed blir både distriktsveterinæren og landbruksavdelinga hos fylkesmannen, teknisk kontor, trekte inn.

Det er dei kommunale bygningsstyresmaktene som har ansvaret å syte for at byggjesaka blir kontrollert etter alle aktuelle føresegner i plan- og bygningslova og det underliggjande regelverket, og at alle nødvendige fråsegner frå instansar som byggjearbeidet kan få verknader for, ligg føre.

Nærmaste landbrukskontor (ev. fylkeslandbrukskontoret) bør vurdere om planane er tilfredsstillande ut frå krav stilte i ureiningslova og dyrevernlova og i forskrifter til desse lovene.

Tiltakshavaren har krav på førehandskonferanse etter plan- og bygningslova § 93a og SAK § 9 nr. 2. Førehandskonferanse kan krevjast både av tiltakshavaren og av plan- og bygningsstyresmaktene. Formålet med konferansen er at tiltakshavaren skal bli orientert om dei lovreglane som etter plan- og bygningslova gjeld for tiltaket. Dei konklusjonane som kjem fram under førehandskonferansen, er ikkje bindande for den seinare saksbehandlinga. SAK § 9 gir nærmare reglar om førehandskonferanse.

3.3.8 Nærmare om kontroll av driftsbygningar

Det kontrollopplegget som er skildra i SAK kap. V, er i første rekkje tilpassa kompliserte byggverk med høge krav til tryggleik. For dei fleste byggjesaker i landbruket kan det bli unødig krevjande, komplisert og dyrt å følgje dette kontrollopplegget. Det blir derfor oppmoda om å bruke enkle kontrollplanar som tek for seg dei forholda som er viktigast for tryggleiken i samband med byggverket og for å få oppfylt viktige miljøkrav.

At tiltakshavaren gjer eigeninnsats i byggjearbeida, er vanleg og ofte ein viktig del av finansieringsplanen for bygningen. Ved bygging i eigen regi (tiltakshavaren utfører delar av byggjearbeida sjølv) og når byggjearbeida er delte opp på mange ulike entreprisar, høver eigenkontroll ofte dårleg. Det blir derfor tilrådd å nytte uavhengig kontroll i samband med landbruksbygningar, anten ved eit føretak, ved landbruksavdelinga hos fylkesmannen - teknisk kontor - eller ved tilsvarende lokal kompetent tenestemann. Uavhengig kontroll er òg å føretrekkje for prosjekteringa av

bygningen, om ikkje kontrollen blir utført av eit føretak eller ein etat med veldokumentert kompetanse.

Rom for husdyr og gjødsellager skal vere godkjende av distriktsveterinær og landbruksavdelinga hos fylkesmannen før dei blir tekne i bruk.

Sluttkontroll av heile byggjetiltaket skal utførast av den kontrollansvarlege, og det skal sendast rapport til kommunen. Når alt er i orden, utferdar kommunen ferdigattest, som også er bruksløyve.

Alle dei ansvarlege som er nemnde ovanfor, skal vere godkjende av kommunen i kvart einskilt tilfelle.

3.3.9 Krav til søknaden - dokumentasjon

Kva ein søknad skal innehalde, og kva slags dokumentasjon som skal liggje føre, er det gjort nærmare greie for i SAK § 14 (rammeløyve) og § 15 (igangsetjingsløyve).

3.4 Riving av driftsbygning

Riving av ein driftsbygning er søknadspliktig etter plan- og bygningslova § 93 første ledd bokstav d. I slike tilfelle blir reglane i kap. XVI i lova om saksbehandling, ansvar og kontroll gjorde gjeldande. Det spelar ingen rolle om det berre er ein del av bygningen som blir riven - til dømes eit tilbygg.

Kapittel 4 Teknisk forskrift

Hovudsiktemålet bak fastsetjinga av ny teknisk forskrift - «Forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk» (TEK) - har vore å gjere forskrifta greiare å bruke og enklare å tilpasse til den tekniske utviklinga. Dette er viktig, ettersom forskrifta må tilpassast bruk av nye europeiske og internasjonale standardar. Forskrifta er mykje meir funksjonsretta enn før - i form av overordna krav. Det fører mellom anna til at behovet for oppdatering er redusert.

Alminnelege føresegner (kap. I)

Bruk av forskrifta i samband med særskilde tiltak (§ 1-2)

Etter § 1-2 første ledd nr. 1 gjeld den tekniske forskrifta «så langt den passer for driftsbygninger i landbruket og for tilsvarende bygninger for dyr utenom landbruket». Kva som høyrer inn under omgrepet «driftsbygninger i landbruket», har vi gjort nærmare greie for i kapittel 1 i rettleiinga.

For bygningar som skal brukast til husvære i samband med seterdrift eller skogsdrift, gjeld dei same føresegnene som for fritidsbustader.

Kartverk (kap. II)

Reglane i § 2-1 om kartverk gjeld.

Grad av utnytting (kap. III)

Reglane om utnyttingsgrad gjeld. Det er gjort nærmare greie for dei i ei eiga rettleiing gitt ut av Miljøverndepartementet: «Grad av utnytting».

Målereglar (kap. IV)

Målereglane gjeld også for driftsbygningar.

Produkt til byggverk (kap. V)

Dette kapitlet gir utfyllande reglar til plan- og bygningslova § 77 og gjeld fullt ut for driftsbygningar. Vi viser til rettleiing til TEK side 27-38, som gir ei nærmare og utførleg utgreiing om reglane.

For landbruksbygningar som blir bygde med offentleg lån og/eller investeringsstøtte, kan det vere gjort gjeldande tilleggskrav. Dei finst i rundskriv frå Landbruksdepartementet (sjå t.d. ref. 18 til 24). Lån eller tilskot blir berre gitt dersom vilkåra, mellom anna tekniske tilleggskrav, er oppfylte.

Metodar og utføringar (kap. VI)

Bruk av Norsk Standard eller tilsvarande (§ 6-1)

Når det blir nytta metodar, materiale og utføringar etter Norsk Standard, eller som er skildra i ei europeisk teknisk godkjenning med retningslinjer, gir dette tilstrekkeleg dokumentasjon på at krava i plan- og bygningslova og den tekniske forskrifta er tilfredsstilte. Slik dokumentasjon skal godtakast av dei kontrollerande styresmaktene. Men også andre løysingar og materiale må godtakast dersom krava i forskriftene er oppfylte.

Produkt som har europeisk teknisk godkjenning (sjå § 5-12), oppfyller krava i byggjeveredirektivet, og dei skal då òg vere i samsvar med det gjeldande norske regelverket. Slike produkt kan CE-merkjast.

Personleg og materiell tryggleik (kap. VII)

Teknisk forskrift stiller funksjonskrav med omsyn til brannvern. Desse funksjonskrava er grunnleggjande og i prinsippet ufråvikelege.

Etter § 7-1 skal byggverk utformast, utførast og utstyrast på ein slik måte at dei ikkje representerer nokon fare for personar, og slik at dei ikkje ved samanbrot eller ulykker fører til uakseptabelt store materielle eller samfunnsmessige skadar.

Tryggleik for dyr er ikkje nemnt spesielt i § 7-1. Men i § 7-2 blir det understreka at det skal vere forsvarlege høve til å redde menneske og dyr, og i § 7-31 er moglege konsekvensar, som uakseptabel skade på dyr, ein del av grunnlaget for val av pålitsklasse.

Driftsbygningar med rom for husdyr bør plasserast i pålitsklasse 2. Det same gjeld meir kompliserte bygningar i fleire etasjar. Andre driftsbygningar i éin etasje der det sjeldan oppheld seg folk, bør kunne plasserast i pålitsklasse 1.

Tryggleik ved brann

§ 7-2 første ledd lyder:

«Byggverk skal ha planløsning og utførelse som gir tilfredsstillende sikkerhet ved brann for personer som oppholder seg i eller på byggverket, for materielle verdier og for miljø- og samfunnsmessige forhold. Herunder skal det være forsvarlige muligheter for å redde mennesker og dyr og for sløkkearbeid. Byggverk skal plasseres og utføres slik at risiko for brannspredning til andre byggverk blir akseptabel liten.»

Krava i forskriftene med omsyn til brannvern er knytte til

- avgjerd om risikoklasse, som er relatert til bruken av bygningen og persontryggleiken (risikoklassene 1, 2, 3, 4, 5 og 6)
- avgjerd om brannklasse, som primært er knytt til konsekvensane av ein brann og bereevna til bygningen (brannklassene 1, 2, 3 og 4, der brannklasse 1 inneber minst konsekvensar og brannklasse 4 størst konsekvensar)
- bereevna og stabiliteten ved brann
- vern mot at det skal ta fyr, og mot utvikling og spreining av brann og røyk
- vern mot at ein brann spreier seg til andre bygningar
- tilrettelegging for sløkking
- tilrettelegging for rømming av personar
- tilrettelegging for rednings- og sløkkjemannskap

Dei førehandsaksepterte tolkingane til dei sentrale bygningsstyresmaktene er gitt i rettleiinga til TEK. Denne rettleiinga er bygd opp i samsvar med dei punkta som er nemnde ovanfor.

Kontakt med lokale styresmakter

Avklaringar i samband med branntekniske forhold bør kome tidleg i prosjekteringsfasen. Ved kontakt med kommunen og landbruksstyresmaktene gjennom førehandskonferanse (pbl. § 93a) kan tiltakshavaren få ei overordna forståing av regelverket og bruken av det i samband med tiltaket. Tiltakshavaren er sjølv ansvarleg for at tiltaket følgjer krav gitt i eller i medhald av plan- og bygningslova, jf. SAK § 20 nr. 1 andre ledd. Dei kommunale brannstyresmaktene har ofte ein rådgivande funksjon i byggjesaker, og det vil vere nyttig å ha kjennskap til vurderingane hos desse styresmaktene av tilhøva på staden med omsyn til brannsløkking, til dømes når det gjeld tilkomst og innsatstid.

Risikoklasser og brannklasser (§ 7-22)

Avgjerd om risikoklasse

Driftsbygningar i landbruket skal plasserast i risikoklasse 1, det vil seie den lågaste risikoklassa forskrifta opererer med. Risikoklasse 1 inneber at

- personar berre sporadisk oppheld seg i bygningen
- personar som oppheld seg i bygningen, kjenner rømmingsvegane og kan kome seg ut på eiga hand
- det berre skal vere vakne personar i bygningen
- det er lite brannfarleg aktivitet i bygningen

Våningshuset på ein gard blir plassert i risikoklasse 4. Det inneber at

- personar ikkje berre sporadisk oppheld seg i bygningen
- personar som oppheld seg i bygningen, kjenner rømmingsvegane og kan kome seg ut på eiga hand
- bygningen ikkje berre er tenkt brukt av vakne personar
- det er lite brannfarleg aktivitet i bygningen

Ulik risikoklasse for driftsbygning og våningshus gir behov for vern mot at ein brann spreier seg mellom bygningane, helst ved tilstrekkeleg avstand, det vil seie minst 8 m.

Avgjerd om brannklasse

Brannklassa til eit byggverk blir fastsett ut frå etasjetalet og risikoklassa, sjå rettleiing til TEK. For risikoklasse 1 gjeld:

Éin etasje: Rettleiing til TEK oppgir inga brannklasse.

To etasjar: Rettleiing til TEK oppgir brannklasse 1 generelt, men med unntak for driftsbygningar i landbruket. Altså: inga brannklasse.

Tre og fire etasjar: Rettleiing til TEK oppgir brannklasse 2, men den øvste etasjen kan vere i brannklasse 1 eller oppført av ikkje-brennbare materiale (t.d. stål).

Fem og fleire etasjar: Brannklasse 2

Av dette går det fram at driftsbygningar i landbruket kan oppførast i opptil to etasjar utan å kome i noka brannklasse.

Eit forhold som nok vil skape ein del vanskar er korleis ein skal kome fram til det rette etasjeantallet. Dette finn ein svaret på i TEK § 4-1 og rettleiinga til denne.

Bereevne og stabilitet ved brann (§ 7-23)

For driftsbygningar på opptil to etasjar blir det ikkje stilt krav til brannklasse (sjå over) og dermed ikkje krav til brannmotstand for berande konstruksjonar. Det inneber at tradisjonelle løysingar med stolpeverk kan brukast, så fram konstruksjonen blir dimensjonert forskriftsmessig med omsyn til bereevne for eigen- og nyttelastar. Med rett dimensjonering oppnår ein i alle høve ein viss brannmotstand.

For bygningar i tre og fire etasjar må beresystemet ha brannmotstand R60 (ikkje-brennbare materiale), medan den øvste etasjen kan ha brannmotstand R30 (materiala kan vere brennbare), eller inga brannmotstand om konstruksjonen er ubrennbar. For driftsbygningar med over fire etasjar må beresystemet ha brannmotstand R60.

Opptil to etasjar: Ikkje krav til brannmotstand

Fating, utvikling og spreining av brann og røyk (§ 7-24)

Generelt

Ein kan hindre spreining av brann og røyk ved

- brannseksjonering, det vil seie at ein deler opp store areal med seksjoneringsvegger
- inndeling i brannceller, det vil seie at ein deler inn bygningen i rom som ein utfører som egne brannceller
- val av rett materiale i overflater, det vil seie at ein bruker ikkje-brennbare eller avgrensa brennbare overflater i område der det kan vere fare for at overflata kan ta fyr
- rett utforming av ventilasjonsanlegg og andre tekniske anlegg ved at ein følgjer dei aktuelle reglane og bruker sentralt godkjende produkt
- installasjon av sløkkjeanlegg, i særlege tilfelle installasjon av sprinklaranlegg

Seksjonering

For driftsbygningar der det ikkje blir stilt krav til brannklasse eller brannmotstand, blir det ikkje kravd oppdeling av arealet ved seksjonering. I praksis inneber det at driftsbygningar i opptil to etasjar kan oppførast utan arealavgrensing.

For driftsbygningar med tre eller fleire etasjar gjeld desse arealavgrensingane (største bruttoareal per etasje), så framt det er normal brannbelastning (i området 50-400 MJ/m²):

- Ingen tiltak: 1 200 m²
- Med brannvarslingsanlegg: 1 800 m²
- Med brannventilasjonsanlegg: 4 000 m²
- Med sprinklaranlegg: 10 000 m²

Dersom driftsbygningen har større areal dei ovannemnde grenseverdiane, må bygningen delast opp med seksjoneringsvegg med brannmotstand REIM 120.

Inndeling i brannceller

For å sikre eit akseptabelt vern mot brannspreiing til husdyrrom må slike rom utførast som eigne brannceller.

Brannmotstanden til dei omsluttande bygningsdelane (dekke og vegger) blir gjort avhengig av bruttoarealet av husdyrrommet:

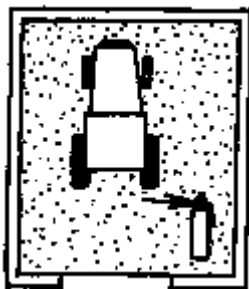
Bruttoareal i husdyrrom	Brannmotstand på omsluttande vegger og dekke
inntil 300 m ²	REI 30
over 300 m ²	REI 60

Overflater

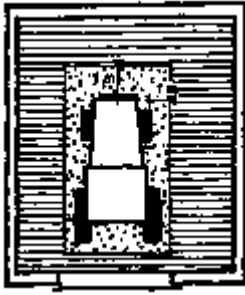
Dei branntekniske eigenskapane til overflatene på vegger og i himlingen er svært avgjerande for det tidlege forløpet av ein brann, og for kor snøgt det skjer overtenning. Overflater i nærleiken av potensielle brannkjelder bør gi eit tilstrekkeleg vern mot at bygningen skal kunne ta fyr.

Desse føresegnene må følgjast for å sikre rett bruk av overflater:

- Gardsverkstad og landbruksgarasje må ha innvendig overflate i klasse In1 på ikkje-brennbar eller avgrensa brennbar materiale (betong, gips, sementplater o.l.).
- Golv i gardsverkstad og landbruksgarasje må ha ikkje-brennbar overflate (t.d. betonggolv eller dørkeplater av stål som dekkjer tregolv).

- I garasje for traktor der batteriet er fråkopla, kan det vere tilstrekkeleg å ha ikkje-brennbar golv avgrensa til ei utstrekning på 1 m breidd rundt traktoren, sjå figur.

Overflater elles må vere i klasse In2 eller betre. In2 tilsvarer overflate av nåletre, eventuelt sponplater. Materiale som tek lettare fyr enn nåletre, må ikkje brukast i overflater.

Tilrettelegging for sløkking av brann (§ 7-25)

Brannslange knytt til vassleidning blir tilrådd som sløkkjeutstyr på staden. I verkstader og garasjar kan det vere tilstrekkeleg med pulverapparat. Sløkkjeutstyret må vere plassert slik at det går raskt å få tak i det, til dømes ved dørøpningar. Ein må kunne nå heile arealet av driftsbygningen med sløkkjeutstyr.

Brannspreiing mellom byggverk (§ 7-26)

TEK skil mellom «låge» og «høge» byggverk når det gjeld vern mot brannspreiing mellom byggverk. «Veiledning til TEK» oppgir generelt 9 m høgd som grensa for definisjonen av låge byggverk. Driftsbygningar innanfor ei brukseining kan likevel bli rekna som «låge byggverk» sjølv om dei er høgare enn 9 m. Vi viser her til at regelen om «høge» byggverk ikkje utan vidare passar for driftsbygningar i landbruket.

Ein kan skilje mellom

- vern mot brannspreiing til bygning i ei anna risikoklasse (t.d. bustadhus)
- vern mot brannspreiing frå ein driftsbygning til ein annan innanfor ei og same brukseining
- vern mot brannspreiing frå ein driftsbygning til ein bygning som høyrer til ei anna brukseining

Med brukseining er det i denne samanhengen meint ei samling bygningar som saman blir nytta for eitt bestemt formål (t.d. jordbruksdrift) av ein brukar. Brukaren kan vere eigar, leigar eller annan bruksrettshavar.

Vern mot brannspreiing til bygning i ei anna risikoklasse (t.d. bustadhus)

Ein driftsbygning utført i vanleg stolpeverk utan brannklasse representerer ei stor brannbelastning som raskt kan bli utløyst ved ein brann. Strålevarmen mot ein annan bygning frå ein overtent driftsbygning kan bli svært stor dersom bygningane ligg nær

kvarandre. Avstanden mellom driftsbygning og bustadhus må derfor vere minst 8 m. Jamvel ved ein slik avstand kan det bli nødvendig for brannstellet å kjøle ned bustadhuset med vatn for å hindre at ein brann i ein driftsbygning spreier seg. Dersom avstanden er mindre enn 8 m, må vern mot brannspreiing sikrast med brannvegg med brannmotstand REIM 120.

Vern mot brannspreiing frå ein driftsbygning til ein annan innanfor ei og same brukseining

Som det går fram av prinsippa for seksjonering, kan ein driftsbygning i opptil to etasjar utførast utan oppdeling med seksjoneringsvegg. Tilsvarande kan ein i prinsippet setje opp fleire driftsbygningar i opptil to etasjar innanfor ei og same brukseining utan vern mot brannspreiing mellom bygningane, dersom dette ikkje fører til uakseptable forhold for rømming av personar og dyr. Tapspotensialet aukar med kvadratmetertalet for byggverk utan brannteknisk oppdeling. Ein bør derfor vurdere om det ikkje bør etablerast vern mot brannspreiing mellom slike driftsbygningar, anten ved stor nok avstand eller ved brannskiljande konstruksjon.

Urimeleg store økonomiske tap ved brannspreiing frå driftsbygning til driftsbygning med tre eller fleire etasjar må avgrensast ved at det totale arealet per etasje i bygningane ikkje kjem over dei arealgrensene som er oppgitt for seksjonering av slike byggverk (s.d.).

Vern mot brannspreiing frå driftsbygning til bygning i ei anna brukseining

For å hindre at ein brann spreier seg mellom bygningar i ulike brukseiningar, bør ein generelt unngå avstandar under 8 m. Dersom avstanden likevel er under 8 m, må det etablerast brannvegg med brannmotstand REIM 120 mellom bygningane. Ein avstand på 8 m kan vere for liten til å hindre at ein brann spreier seg mellom driftsbygningar dersom ikkje brannstellet kjøler ned flater som er utsette for stråling. Dersom ein ikkje kan rekne med slik innsats frå brannstellet, bør ein freiste å etablere minst 25 m avstand mellom driftsbygningar i ulike brukseiningar.

Rømming av personar og dyr (§ 7-27)

Eit brannalarmanlegg basert på røykdetektorar kan gi tidleg varsling og dermed auke

sjansen for å redde husdyr i tide.

Driftsbygningar må ha minst to rømmingsveggar som fører direkte til det fri. For mindre, einskildståande verkstadbygningar og garasjar (mindre enn 150 m²) kan det likevel vere tilstrekkeleg med éin utgang til det fri.

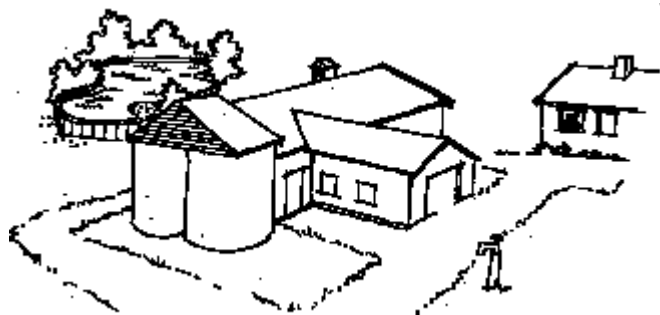
I driftsbygningar kan rømmingsveg nr. 2 vere vindaugelagde til rette for rømming. Då må underkanten av vindauget ikkje vere meir enn 5 m over planert terreng, og vindauget må når det er ope ha ei fri breidd på minst 0,5 m og ei fri høgde på minst 0,6 m. Summen av breidda og høgda må minst vere 1,5 m.

Rømmingsveg nr. 1 frå kvar branncelle må anten føre direkte ut til det fri (t.d. køyrebru eller utgang direkte på grunnplanet) eller vere utforma som ei eiga branncelle (trappesjakt, ev. korridor) som leier direkte til det fri.

Husdyrrom bør ha minst to utgangar for dyr direkte til det fri. Ein av evakueringsvegane kan likevel gå gjennom ei anna branncelle eller ein annan del av bygningen, når breidda og forholda elles er lagde til rette for evakuering av dyr. Ved utgangen til det fri bør det vere minst 8 m til nærmaste nabobygning.

Tilrettelegging for rednings- og sløkkjemannskap (§ 7-28)

Tilgang på sløkkjevann og forholda elles bør avklarast med brannstellet ved førehandskonferansen. Innsattida til brannstellet bør vurderast opp mot dei sikringstiltaka eigaren sjølv set i verk i driftsbygningen.

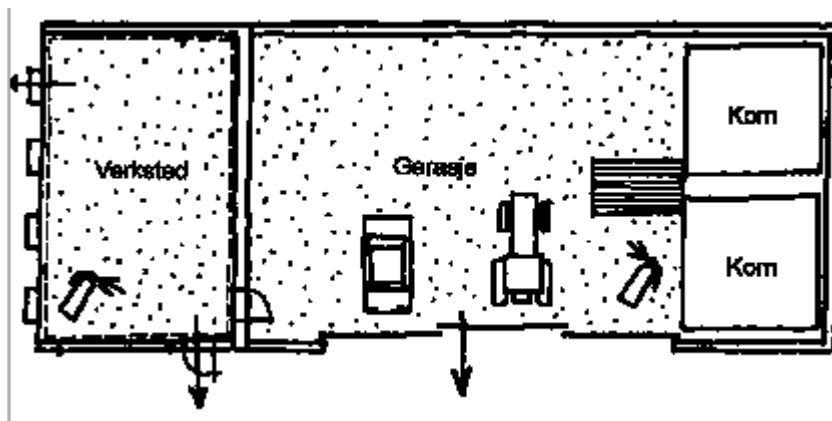

Døme på brannsikringstiltak

Vi tek med nokre døme for å vise korleis brannsikring kan gjennomførast i praksis:

Døme 1

Opplysningar om tiltaket:

Det skal byggjast ny driftsbygning i éin etasje. Bygningen skal innehalde verkstad, korntørke og rom for traktorar og reiskapar. Bonden ønskjer også å plassere personbilen sin i garasjen. Grunnflata i bygningen er 350 m².

Brannklasse/seksjonering:

For bygningar i éin etasje blir det ikkje stilt branntekniske krav til berande konstruksjonar eller brannskiljande vegger. Ein står derfor fritt i val av materiale.

Rømmingsvegar:

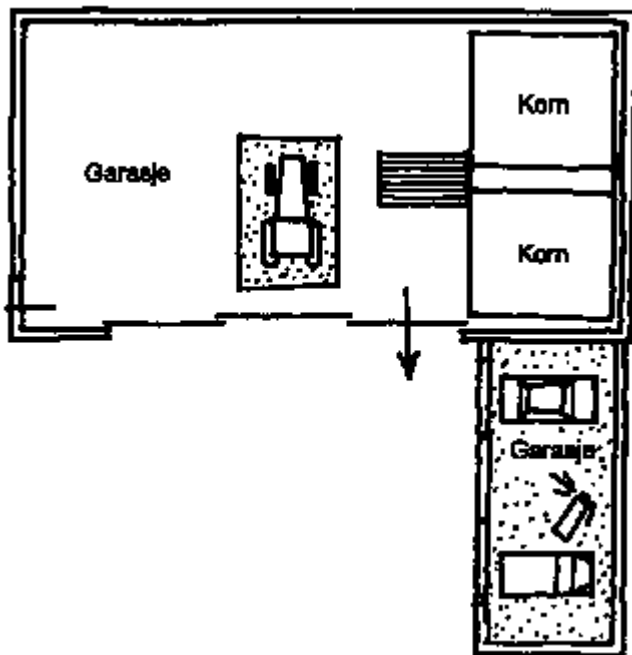
Det er tre rømmingsvegar frå bygningen som heilskap.

Verkstad:

Golvet må vere ikkje-brennbart. Vegger og himling må ha overflate i klasse In1. Det skal vere handsløkkjeapparat i rommet. Rommet har to rømmingsvegar, som påkravd.

Garasje/korntørke:

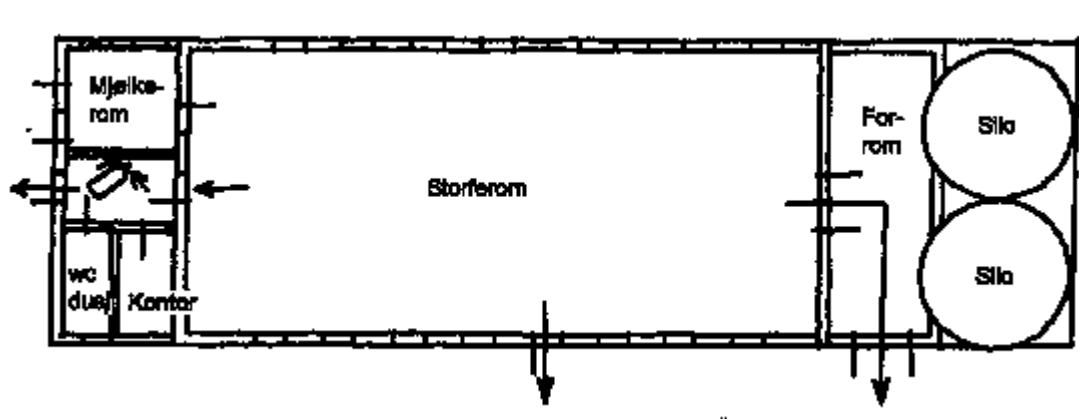
Heile golvet må vere ikkje-brennbart, sidan batteriet ikkje er fråkopla. Det må vere handsløkkjeapparat i rommet.

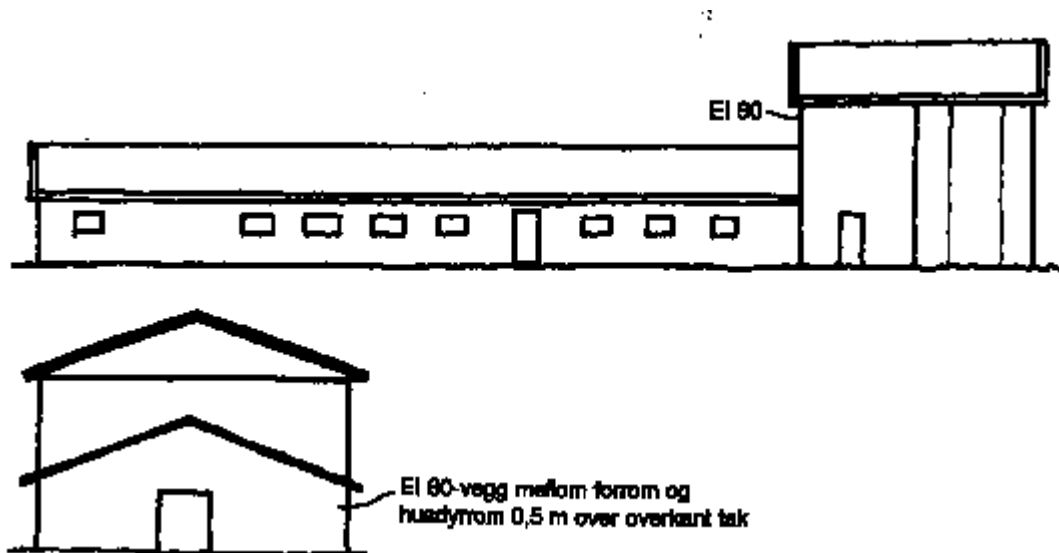

Merknader:

Dersom det blir montert hovudstraumbrytar på traktoren og bilen blir sett i eigen garasje, kan ein avgrense omfanget av det ikkje-brennbare golvet til 1 m utanfor traktoren.

Døme 2

Opplysningar om tiltaket:

Det skal byggjast ny driftsbygning for storfeproduksjon. Bygningen skal vere i éin etasje. Husdyrrommet skal liggje mellom førsentralen og sosiale rom/mjølkingssavdeling. Arealet av husdyrrommet er 280 m². Arealet av sosiale rom/mjølkingssavdeling er 40 m².

Brannklasse/seksjonering:

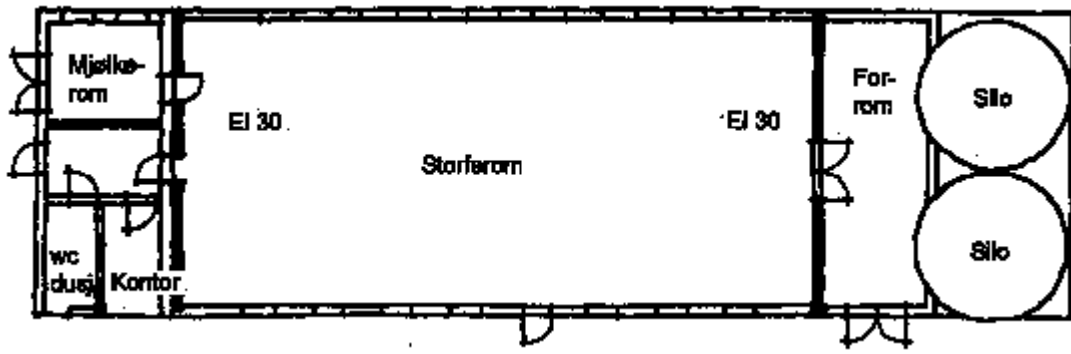
For bygningar i éin etasje av denne storleiken blir det ikkje stilt branntekniske krav til berande vegger. Det er heller ingen krav om oppdeling med seksjoneringsvegg.

Husdyrrom:

Arealet av husdyrrommet er på under 300 m², og det vil såleis vere tilstrekkeleg med EI 30-vegg mot førsentralen. Men då må også sosiale rom skiljast frå husdyrrommet med EI 30-vegg. Sosiale rom kan inngå i husdyrrommet. Det blir eit økonomisk spørsmål kva for eit av dei to alternativa ein vel. Det blir stilt krav om handsløkkjeapparat, som ein plasserer i gangen.

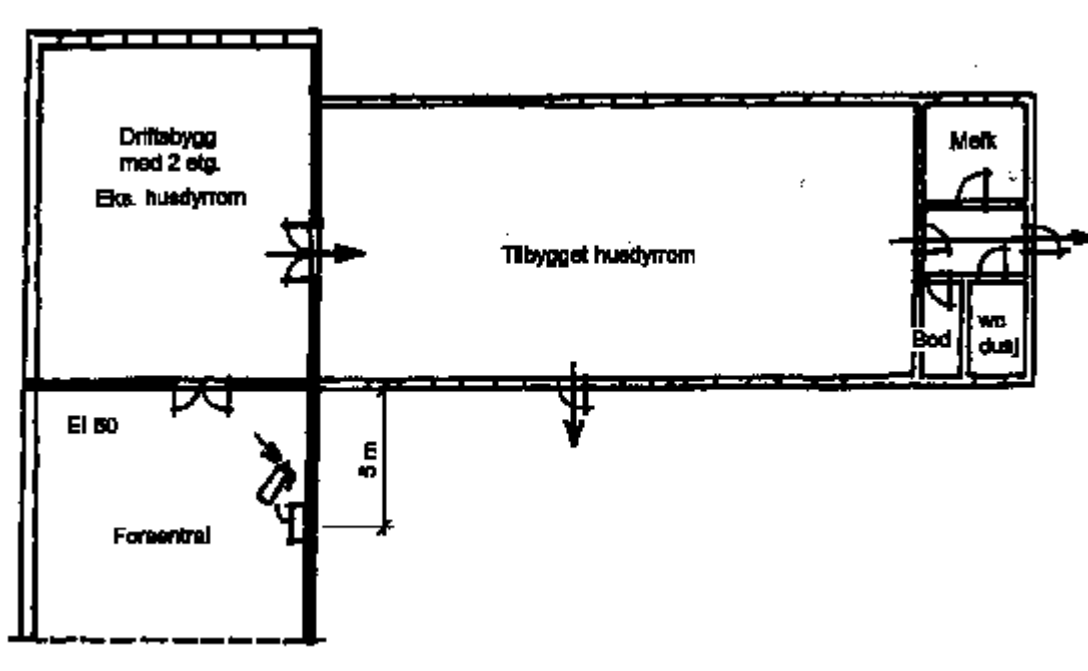
Rømmingsvegar:

Det er tre rømmingsvegar frå husdyrrom og bygning som heilskap, og det er meir enn det som blir kravd.

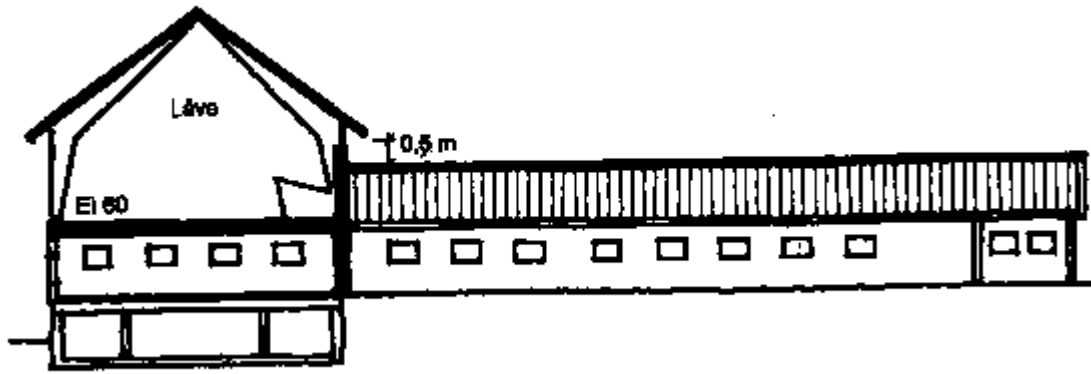

Alternativ med 2 stk. EI 30-vegger, ettersom arealet i husdyrrommet er mindre enn 300 m².

Døme 3

Opplysningar om tiltaket:

Ein bonde skal utvide ein driftsbygning med eit større tilbygg for husdyrproduksjon. Tilbygget er på totalt 300 m², medan husdyrrommet er på 240 m². Den eksisterande bygningen har ei grunnflate på 850 m² og er i to fulle etasjar.

Brannklasse/seksjonering:

Heile bygningskomplekset må reknast som ein to etasjes bygning dersom det ikkje blir seksjonert mellom dei to bygningskroppane, ettersom arealet av 2. etasje er større enn 20 % av grunnflata. Den eldre bygningen tilfredsstiller brannklasse 1, ettersom det er betongelement i 1. etasje og limtrerammer i 2. etasje. I nybygget har bonden tenkt å bruke bindingsverk og takstolar. Dette kjem ikkje inn under noka brannklasse, og det er akseptabelt for ein to etasjes bygning. Seksjonsarealet er totalt 850 + 300 = 1150 m², altså mindre enn den maksimale grensa på 1200 m².

Husdyrrom:

Det eksisterande husdyrrommet er på 120 m². Samla areal for husdyrromma blir dermed 360 m². Husdyrrommet må derfor skiljast frå tilstøytande rom med bygningsdelar som minst held klasse EI 60. Biromma vel ein å la tilhøyre husdyrrommet. For å hindre brannspreiing frå fôrsentralen i den eksisterande bygningen via innvendig hjørne, må ein EI 60-vegg førast minst 5 m frå husdyrrommet.

Sløkkjeutstyr:

Det blir installert brannalarmanlegg i fôrsentralen.

Rømmingsvegar:

Det er tillate med rømmingsveg frå eit husdyrrom gjennom eit anna rom før ein kjem ut i det fri. I dette tilfellet rømmer ein frå det gamle husdyrrommet gjennom det nye. Her er det éi dør direkte til det fri, som kravd, og den andre døra går gjennom ein gang i biromsavdelinga.

Plassering og bereevne

Pålitsklasser for byggverk (§ 7-31)

Det viktige her er inndelinga i pålitsklasser etter brotkonsekvens, slik dei er definerte i NS-ENV-1991-1. Driftsbygningar i landbruket med rom for husdyr, eller med meir enn éin etasje, høyrer normalt heime i pålitsklasse 2. Nominelt årleg brotsannsyn ved ordinær brotgrense er 0,001. Enkle bygningar i berre éin etasje, som reiskapshus, fôrlager, potet- eller grønnsakslager og andre sekundære bygningar der det sjeldan oppheld seg folk, kjem inn under nemninga «mindre lagerhus». Slike bygningar høyrer heime i pålitsklasse 1, med tilsvarande nominell risiko 0,01. Er lagerbygningen stor og/eller teknisk komplisert, eller det er ein regelmessig arbeidsplass i bygningen i store delar av året, bør bygningen plasserast i klasse 2.

Tryggleik mot naturpåkjenningar (§ 7-32)

Det blir normalt godteke at driftsbygningar blir oppførte i sone med tryggleiksklasse 1 for ras, leirras eller flaum (risiko < 0,01).

Konstruksjonstryggleik (§ 7-33)

I fleire år har det vore arbeidd med sikte på gjere tilpassingar i last- og konstruksjonsstandardar slik at dei også høver fullt ut når ein skal dimensjonere for det tryggleiksnivået som tradisjonelt har vore brukt for landbruksbygningar, og som synest å vere det rette. Dette har ein langt på veg oppnådd med den siste revisjonen av teknisk forskrift.

Dei generelle føresegnene i NS-ENV-1991-1 pkt. 9.4.3 fører for pålitsklasse 1 og 2 inn ein reduksjonsfaktor for lastfaktoren i brotgrensetilstand, med ein verdi som varierer frå 0,8 til 1,0. Vidare er det innført reduksjonsfaktorar for lastkombinasjonar som gjer at lastnivået for samtidig snø og vind kjem på linje med det som i meir enn ti år har vore nytta for landbruksbygningar. Dette erstattar «Byggeforskrift 87», der det indirekte var gitt høve til opptil 15 % reduksjon av materialfaktoren ved dimensjonering av landbruksbygningar, så framt brotrisikoen framleis var under 0,001. Tryggleiksklassa er derfor (nominelt) uendra.

I skrivande stund er det enno ikkje avklart om formfaktorane som har vore nytta i landbruket for snø på saltak, framleis kan brukast (jf. melding HO-4/88 «Driftsbygninger i landbruket - Snølastar og formfaktorar» frå BE, som no er trekt tilbake). Dersom føresegnene i ENV 1991-2-3 ikkje blir justerte ved hjelp av det norske tilpassingsdokumentet, inneber det at landbruksbygg, når ein samanliknar med tidlegare, får monaleg (18-90 %) høgare dimensjonerande snølastar for takvinklar mellom 22 og 33°, det vil seie for dei fleste tak.

Ein tilrår derfor inntil vidare å fastsetje μ_2 -faktoren for snø på saltak i landbruket etter «Nyttelast i landbruksbygg», ref. 15. Dette gir likevel ein auke i dei dimensjonerande snølastane på 10 % i pålitsklasse 1 og på knapt 20 % i klasse 2 når NS-ENV 1991-2-3 kjem.

Taljar og kranbaner er svært vanlege i driftsbygningar (sjå § 9-61 om lyfteinnretningar). Dei må sertifiserast av ein sakkunnig person, jf. forskriftene for lyfteinnretningar og lyftereiskapar frå Arbeidstilsynet (sjå under omtalen av arbeidsmiljølova kapittel 7). Ved byggjearbeid må ein vurdere å ta med i meldinga til kommunen opplysningar om den konstruktive tryggleiken for bygningsdelar som skal bere taljelasten. Før ein monterer talje eller kran i ein eksisterande bygning som ikkje er dimensjonert for dette, må det undersøkjast om det er behov for forsterkingar. Kontrolløren som sertifiserer, må sjekke at tiltakshavaren har utført slike undersøkingar. Bygningsteknisk konsulent må om nødvendig trekkjast inn.

Tryggleik i bruk

Tryggleik i bruk (§ 7-4)

Denne føresegna gjeld også for driftsbygningar, og dekkjer ein del ulike risiki som også førekjem her.

Planløsning, storleik og utforming (§ 7-41)

Driftsbygningar er i relasjon til forskrifta ikkje «byggverk som er beregnet for opphold for mennesker». § 7-41 nr. 1 andre ledd er derfor ikkje aktuell.

§ 7-41 nr. 3 tek sikte på å hindre fallskadar og er såleis ei viktig føresegn for driftsbygningar, sjå ref. 33.

Skadar frå elektriske kjelder (§ 7-44)

§ 7-44 tek for seg skadar frå elektriske kjelder og viser til lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr av 24. mai 1929 nr. 4 med forskrifter, der det er gitt nærmare reglar om sikring av husdyr mot elektrisk skade via leidningsnettet. Innreiingar og drikkekar, mjølkemaskin og anna utstyr som dyr får direkte kontakt med, må isolerast elektrisk både frå det elektriske anlegget og frå jordinga av anlegget.

Vidare er det i § 7-44 gitt eit nytt krav: «I byggverk som kan være særlig utsatt for lynnedslag, skal fare for skade på personer og dyr fra elektrisk anlegg og utstyr forebygges.» Det blir gjort ved å installere lynavleiar.

Nedfall frå byggverk (§ 7-45)

§ 7-45 krev òg sikring mot takras med snø og is «der personer kan oppholde seg». Bygningar der det går personar inn og ut eller der det er gangveg langs og heilt inntil bygningen skal sikrast mot takras.

Rørlege delar av byggverk (§ 7-46)

Denne føresegna gjeld også for driftsbygningar.

Tryggleik mot drukning (§ 7-48)

§ 7-48 gir reglar med tanke på å unngå drukningsulykker. Føresegna gjeld mellom anna for dammar og lagertankar for husdyrgjødsel og land. Slike dammar og tankar skal utformast, utstyrast, avskjermast og brukast slik at personar, dyr eller utstyr ikkje kjem til skade. Det skal vere stige på innsida, slik at personar som måtte ha falle nedi (t.d. under arbeid), kan ta seg opp att.

Merk!

I driftsbygningar i landbruket finst det òg fleire faremoment som ikkje er nemnde i TEK. Ein viktig fare er oksygenmangel eller forgifting ved nedstiging i djupe kummar (særleg pressaftkummar), vertikale siloar, gjødselkjellarar eller landkummar, om dei ikkje er ventilerte på ein fullgod måte på førehand med frisk luft. Siloar skal utstyrast med eiga vifte som skal brukast for å fjerne farlege gassar nede i siloen før personar går ned.

Det er vidare fare for forgifting med hydrogensulfid når det går føre seg pumping eller omrøring i blautgjødsel. Farlege opphaldsstader er inne i dyrerom, i nærleiken av pumpa eller i nærleiken av tappe-/påfyllingsopning for flytande husdyrgjødsel. Det kan òg vere farleg å opphalde seg andre stader der det finst høve til å puste inn luft som har vore i overflatekontakt med omrørt blautgjødsel. På stader der slike arbeid normalt blir utførte, skal det monterast gul varseltekant med åtvarande tekst. Ein lyd òg ta forholdsreglar mot forgifting av dyr som er inne medan arbeida går føre seg. Sjå ref. 49.

Men: Ingen personar må gå inn i rom for å redde dyr før all omrøring er stoppa og rommet er godt ventilert. Jf. også omtale av § 8-34 pkt. 1.

Miljø og helse (kap. VIII)

Dette kapitlet i TEK er i hovudsak skriva med tanke på bygningar der det oppheld seg folk, og som blir varma opp med tilført energi. Føresegnene i kapitlet må brukast med fornuft. Ikkje alle er like aktuelle, men føresegna i § 8-1 gjeld for driftsbygningar.

Energibruk

Energibruk (§ 8-2)

Også denne føresegna gjeld. Energiforbruket skal sjåast i samanheng med eit tilfredsstillande inneklime, der ein tek omsyn til dyra sine behov. Rammer for energibruk som er fastsette i kap. VIII i forskrifta, gjeld berre for bygningar og rom som blir haldne oppvarma med tilført energi, til dømes oppvarma kontor (altså ikkje for husdyrrom utan varmelegg).

§ 8-21 tab. 1 i rettleiing til TEK inneheld ikkje koeffisientar for landbruksbygningar. I staden kan ein for husdyrrom nytte pårekna årsforbruk av energi til oppvarming og ventilasjon (jf. ref. 16). Energiforbruket bør ikkje overskride desse verdiane, gitt i kWh per dyreplass per år:

Dyreslag:	Mjølkeku	Ungdyr	Avlspurker	Slaktegris	Verpehøner	Slaktekyllingar	Sau
	130	50	500	40	2	8	0

Energi og effekt (§ 8-21)

Krav til energi- og effektbehov for driftsbygningar i landbruket kan fastsettast ved bruk av energirammer, sjå førre avsnitt. For å oppnå samsvar med intensjonane i § 8-2 kan ein gå fram på denne måten:

- a) Til uisolerte husdyrrom, lager o.l. som ikkje blir haldne oppvarma, blir det ikkje stilt nokon krav. Det er ikkje noko til hinder for å byggje uisolerte hus for pelsdyr, sauer, storfe eller andre dyr som kan få eit tilfredsstillande klima i slike bygningar i forhold til dei behova dei har.
- b) Til isolerte husdyrrom som blir haldne oppvarma meir eller mindre ved hjelp av dyra sin eigen varmeproduksjon, bør det veljast eit isolasjonsnivå som gjer at summen av den energien som går med til tilleggsoppvarming, og den energien som går med til drift av ventilasjonsutstyret, blir minst mogleg på årsbasis.
- c) Lagerrom for planteprodukt som skal lagrast ved definerte temperatur- og fuktforhold, bør isolerast til eit slikt nivå at energibehovet til ventilasjon, kjøling, oppvarming og fukting blir minst mogleg samla over året.
- d) Energiforbruket i veksthus blir rekna som prosessenergi, og det blir her ikkje stilt krav til energiforbruket. Det blir heller ikkje stilt krav om varmeisolering i veksthus. Veksthus for heilårsdrift bør utførast med to- eller fleirsjiktts vegger og tak, og med ventilasjonssystem som nyttar oppdrift og vind som drivkraft for luftskiftet. Til veksthus utan varmeanlegg for bruk i sommarhalvåret blir det ikkje stilt noko krav til motstand mot varmetap.
- e) For andre rom som blir haldne oppvarma, gjeld føresegnene i forskrifta slik dei står. Det er høve til å ta omsyn til effekten av utstyr som gir frå seg varme (t.d. varme frå kondensatoren på ein mjølketank), og til reduserte innnetemperaturar i rom som berre blir frostsikra eller varma opp ein sjeldan gong.

Tettleik (§ 8-22)

Denne føresegna gjeld for driftsbygningar.

I pustande konstruksjonar, til dømes pustande himling som samtidig fungerer som luftinntak i rommet, bør det vere jamn luftmotstand for å sikre jamn luftfordeling og unngå trekkfull ventilasjon.

Kravet om å unngå luftlekkasjar som fører til utfelling av fukt og dermed skade inne i konstruksjonane, må praktiserast strengt i husdyrrom og lager for plantar. Grunnen er dei svært høge verdiane for relativt fuktinnhald (RF) i lufta inne vinterstid, ofte 80-100 %. Det må derfor ikkje nyttast overtrykksventilasjon. Balansert ventilasjon med sikring mot overtrykk førekjem òg.

Energi- og miljøvennlege materiale (§ 8-23)

Føresegna gir høve til å bruke noko meir energi til drift dersom det totale energiforbruket i livssyklusen til huset likevel er akseptabelt. Føresegna kan kanskje også brukast ved oppføring av bygning av alternative naturmateriale, som halm, stampejord e.l.

Innemiljø

Innemiljø (§ 8-3)

Føresegna gjeld så langt ho inneber fornuftige løysingar for driftsbygningar. Merk at normal husdyrproduksjon ikkje kan drivast utan at det blir ein del lukt og støy.

Dokumentasjon av innemiljø (§ 8-31)

For husdyrrom vil utskrift av utrekningar om klimaet som oppfyller kriteria i ref. 6 og 27, vere tilfredsstillande dokumentasjon.

Luftkvalitet (§ 8-32)

Denne føresegna passar ikkje for driftsbygningar i landbruket. Desse krava til kvalitet på innelufta (henta frå ref. 7) blir likevel tilrådde for husdyrrom:

CIGR-tilråding for maksimale gasskonsentrasjonar i husdyrrom:

Gass	Maks. konsentrasjon ppm	Merknad
CO ₂	3000	
NH ₃	20	Middelverdi i opphaldssona for dyra
H ₂ S	0,5	Mellombels 5 ppm ved utgjødsling
CO	10	Ved oppvarming med gassbrennarar

Lufta inneheld òg mykje støv i ein del typar husdyrrom, særleg i rom for svin og fjørfe. Kravet til arbeidsplassar i Noreg er at det ikkje skal vere over 5 mg/m³ med totalstøv. For dyr blir det i Noreg og dei fleste andre land ikkje stilt nokon krav, men Sverige har eit krav på 10 mg/m³ (ref. 8). Når det gjeld tiltak, sjå under merknaden til § 8-34.

Ureiningar (§ 8-33)

Nr. 1 andre ledd om vern mot inntrenging av radon og fukt må berre nyttast for rom der krava har relevans. For radon blir det faste opphalds- eller arbeidsrom med låg ventilasjonsfrekvens, noko som sjeldan er aktuelt i denne samanhengen. For fukt blir det golv på grunnen som skal vere tørt, og føresegna gjeld såleis ikkje for gjødselkjellar, jordkjellar for lagring av grønnsaker, våtrom e.l. der kapillær fukt anten ikkje skader eller til og med er ønskt. Vasslekkasjar utanfrå må ein alltid unngå med sikker drenering og rett val av konstruksjon.

Nr. 2, som stiller krav til at bygnings- og overflatemateriale ikkje skal gi frå seg ureiningar til innelufta, gjeld. Når det gjeld materialbruk i mjølkerom og lager for matvarer, finst det òg krav i forskrifter med heimel i lov om tilsyn med næringsmidler m.v. (næringsmiddelova) av 19. mai 1933 og i diverse EØS-føresegner. Sjå kapittel 7.

Nr. 3, som handlar om ureining frå prosessar og aktivitetar, er svært aktuell. Mellom anna må anlegg for tørking og behandling av korn og frø utformast slik at støvet i hovudsak blir ført bort frå bygningen og brukarane av bygningen. Innkapsling og punktavsug kan vere effektivt. Det er likevel upraktisk med innkapsling eller punktavsug i samband med einskilddyr. Sjå under § 8-34 om ventilasjon av rom for dyr.

Nr. 4 stiller krav når det gjeld radon. Kravet gjeld for rom der folk oppheld seg i lengre tid (t.d. bustadhus og kontor). Ein reknar ikkje med at føresegna er aktuell for driftsbygningar i landbruket, for folk oppheld seg oftast ikkje over så lang tid i slike bygningar, samtidig som det som regel er høg ventilasjonsfrekvens.

Ventilasjon (§ 8-34)

Nr. 1 gjeld for driftsbygningar i landbruket, og føresegna gir heimel for å stille krav til ventilasjon også i rom for dyr. Nr. 2 og 3 vil oftast ikkje vere aktuelle.

Det skal sikrast eit minste luftskifte for å unngå dårleg luftkvalitet og kondensdanning på konstruksjonar vinterstid. Sjå ref. 6, 16 og 27.

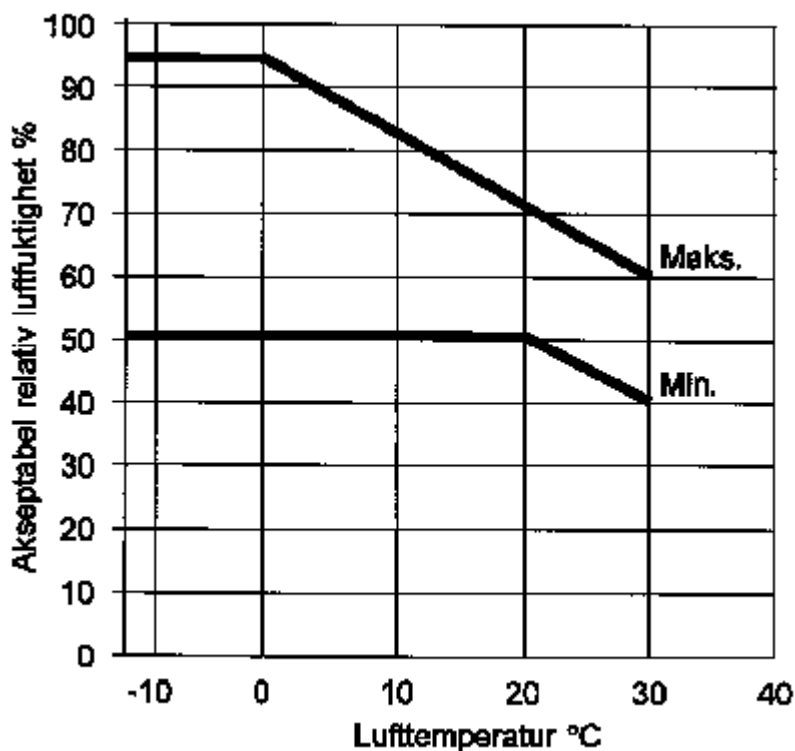
Kriteria for tilfredsstillande ventilasjon i rom for dyr er:

Ved minsteventilasjon om vinteren skal desse to krava vere oppfylte:

- RF i romlufta bør liggje innanfor det området som er vist på figuren.
- CO₂-konsentrasjonen i innelufta bør ikkje vere høgare enn 3000 ppm.

Ønskt forhold mellom lufttemperatur og relativt fuktinnhald i lufta i husdyrrom:

For dyr som blir haldne inne om sommaren, skal ventilasjonsanlegget sikre at innetemperaturen stig maksimalt 3 °C over utetemperaturen.

Rom for fjørfe og svin med høg dyretettleik skal ha naudventilasjon som blir sett i drift, og alarm som blir utløyst dersom det mekaniske ventilasjonsanlegget sviktar. Jf. forskrifter for svin og burhøns med heimel i lov om dyrevern (dyrevernlova) av 20. desember 1974 nr. 73.

I størstedelen av driftstida skal ventilasjonsanlegget føre bort overskotsvarme frå dyrerommet og samtidig gi god luftkvalitet. For å oppnå dette må ventilasjonsanlegget enkelt kunne regulerast etter behov. Når krava ovanfor er oppfylte, vil også krava til gass-samansetjinga i lufta (sjå under § 8-32) vere oppfylte. Støvinnhaldet kan derimot framleis vere til sjenanse, særleg i hus for svin og fjørfe. Forskarar arbeider framleis med å finne fram til kostnadseffektive tiltak (ref. 8). Auka ventilasjonsfrekvens og ionisering av støvet hjelper lite. Det mest lovande til no er utstyr for intermittert dusjing av dyra og rommet med finfordelt vatn eller vegetabilsk olje, slik at støvet sedimenterer. Det er ikkje grunnlag for å påby bruk av slikt utstyr med mindre målingar dokumenterer at støvinnhaldet er høgare enn dei yrkeshygieniske grenseverdiane.

Når det gjeld lagerrom for planteprodukt (grønsaker, frukt, bær, poteter og rotfrukter, planteskulevarer), lyt ein ta spesielle omsyn til produkta for å oppnå vellykka lagring. Vi viser til faglitteratur på området, til dømes ref. 13 og 47.

Ventilasjon av veksthus blir i hovudsak utført for å regulere temperaturen, det vil seie å føre bort varmeoverskotet når det er sterk innstråling. Men ventilasjonen er også viktig for fuktkontroll og for å tilføre ny CO₂ til fotosyntesen frå utelufta. Også her viser vi til faglitteratur på området, til dømes ref. 54.

Lys (§ 8-35)

Rom for dyr skal ha tilfredsstillande belysning tilpassa dyrearten. Ein lyt syte for godt nok lys til at alle arbeidsoperasjonar kan utførast på ein sikker måte. Det er viktig å ta omsyn til at somme produksjonar set spesielle krav til lysnivå, lysfarge og daglengd. Dette gjeld særleg for rom til eggproduksjon, for potetlager o.l. som må vere mørke, og for veksthus, der utviklinga av plantane blir styrt med lyset. Sjå ref. 25 og annan faglitteratur.

Termisk inneklima (§ 8-36)

Lager og produksjonslokale i driftsbygningar i landbruket kjem ikkje inn under «rom for varig opphold av menneske». Byggjeforskrifta stiller altså her ingen krav. Sjå forskrifter til lov om dyrevern og faglitteratur om tilrådd temperatur for ulike dyreslag alt etter alder. Rom for storfe, hest, sau, pelsdyr og vaksne svin kan i dei fleste klimasoner i Noreg gjerne utførast utan termisk isolering og med naturleg ventilasjon. Rommet skal vere tørt og trekkfritt i opphaldssona for dyra (fart i luftrørslene < 0,3 m/s).

Fukt (§ 8-37)

Krava i nr. 1 - 4 i denne føresegna er stort sett aktuelle også for driftsbygningar i landbruket.

I tillegg må det takast omsyn til at høgt fuktinnhald i innelufta om vinteren og bruk av høgtrykksvaskar for reingjering av vegger og golv (husdyrrom og lager for plantar) stiller endå høgare krav til innvendige overflater og fuktsperresjikt enn det som er vanleg i tørre lokale. Vindauge må ha skråbrett både på utsida og innsida. Utføringar som er utforma for å tole påkjenningane, finst mellom anna i typeteikningar frå Institutt for tekniske fag ved NLH og ved landbruksavdelingane hos fylkesmennene.

Uisolerte rom for husdyr må ha ekstra god ventilasjon for at ein skal unngå kondensering og for mykje fukt innvendig. Tilstreккеleg store veggareal over opphaldssona for dyra skal utførast med til dømes sprekkpanel, vindsperrereduk eller tilsvarende open kledning, og det skal vere open ventilasjonsspalte i mønet for avtrekk. Breidda av mønespalta skal tilpassast breidda på bygningen og ventilasjonsbehovet. Spalta bør avsluttast nokre meter frå kvar gavlande for å redusere inndriv av snø når vinden blæs på langs av mønet. Tak- og himlingsmateriala må tole periodisk oppfukting, det vil seie klimaklasse 3 i NS 3470.

Lydforhold og vibrasjonar (§ 8-4)

Det blir ikkje stilt krav til vern av driftsbygningar mot støy utanfrå. Mange forsøk

viser at dyr reagerer lite på lyd som dei er vane med.

Det blir heller ikkje stilt krav til lydisolasjon mellom rom i driftsbygningar.

Vern mot støy (§ 8-42)

Nr. 2 - 4 og 6 passar ikkje for driftsbygningar. Føresegner om støy på arbeidsplass gjeld derimot, jf. omtale av arbeidsmiljølova, kapittel 7.

Nr. 5, som handlar om støy frå tekniske installasjonar, passar og er ei viktig føresegn.

Ein bør velje støysvake ventilasjonsvifter, og dei bør plasserast slik at lyden blir ført bort frå bustadhus og opphaldsareal ute. Vifter for tørker bør byggjast inn slik at inntakskanalen og lyden vender oppover til friluft eller bort frå busetnad. Med vanleg brukte tørkevifter er det elles vanskeleg å oppfylle kravet om maksimalt 40 dB(A) lydnivå (jf. NS 8175) utanfor busetnad, om ikkje vifta ligg langt borte eller er skjerma av skog eller åsar. Bruk av lydfeller er ei relativt dyr løysing.

Vern mot vibrasjonar (§ 8-43)

Denne føresegna blir ikkje rekna for å vere aktuell.

Ytre miljø

Ytre miljø (§ 8-5)

Denne føresegna er relevant og viktig, ettersom driftsbygningar og verksemda i slike bygningar kan gi emisjonar både til luft, vatn og jord.

Energiforhold (§ 8-51)

Andre ledd om tilknytingsplikt til fjernvarmeanlegg gjeld også for landbruksbygningar. Men driftsbygningar kjem oftast ikkje inn under konsesjonsområdet for fjernvarmeanlegg, ettersom slike anlegg i første rekkje er aktuelle i tettbygde område, der det er eit stort varmebehov knytt til eit leidningsnett med avgrensa utstrekning.

Avgrensing av utslepp (§ 8-52)

Avtrekksvifter og opningar for ventilasjonsluft frå husdyrrom bør helst plasserast slik at ulempa for nærliggjande buområde og opphaldsareal ute blir avgrensa. Å reinse brukt luft frå husdyrrom er vanskeleg og kostbart, så normalt er det avstand og

fortynning som er aktuelle verkemiddel.

For avløp frå surfôrsiloar og for husdyrgjødsellager finst det egne forskrifter, sjå «Forskrift om husdyrgjødsel» av 17. juli 1979. Sjå òg under omtalen av «forurensningsloven» og ref. 23 og 38. Avløp frå toalett i bygning for husdyrhald kan først til gjødsellageret, sjå under omtalen av kommunehelsetenestelova, kapittel 7. Prinsippet er at alt skal takast vare på i tett lager for å bli spreidd på areal for plantedyrking like før, eller i vekstida for plantane. Pressaft frå siloar kan også nyttast som dyrefôr. Det finst òg egne forskrifter for halmlutingsanlegg og for separate avløpsanlegg.

Overvatn frå små uteareal for husdyr (løpegard, gangvegar o.l., men ikkje beiteareal) skal anten først til tett lagerplass eller fordelast på terrengoverflata. Takvatn frå bygningar bør først bort utan kontakt med areal der det finst gjødsel eller urin. Det vil seie takrenner og nedløp til lukka grøft for takflater inntil uteareala.

Avløpsvatn frå rom for mjølkestell bør primært først til infiltrasjonsgrøft, men kan òg først til tett husdyrgjødsellager eller annan godkjend avløpsleidning. Vaskevatn frå avdelinga der mjølkinga går føre seg, bør gå til gjødsellageret. Sluk frå vaskeplass for traktor, bilar og reiskapar bør utstyrast med sandfang og oljeutskiljar, og vatnet bør leiast bort til infiltrasjon i terrenget.

Drift, vedlikehald og reinhald

Drift, vedlikehald og reinhald (§ 8-6)

Det krevst normalt ikkje skriftleg instruks om igangsetjing, drift og vedlikehald av driftsbygningar i landbruket. Men det bør følgje med monterings-, igangsetjings- og driftsretteiing for teknisk kompliserte installasjonar, som automatiske fôringsanlegg og klimaanlegg for husdyrrom, veksthus, kjøle- og fryseler o.l.

Drift (§ 8-61)

§ 8-61 passar ikkje for driftsbygningar.

Vedlikehald (§ 8-62). Høve til reinhald og reingjering (§ 8-63)

§ 8-62 og § 8-63 er relevante og viktige. Men rettleiinga til den tekniske byggjeforskrifta må på desse punkta lesast med forstand for ikkje å bli heilt villeiande for driftsbygningar i landbruket. Skriftlege instruksar og planar for drift og reingjering, sentralstøvsugar osv. er langt utanfor realitetane si verd i praktisk landbruk. Effektive tiltak mot støv i romlufta er det derimot stort behov for. Sjå merknadene til §§ 8-32 og 8-34.

Installasjonar (kap. IX)

Kapitlet er viktig også for driftsbygningar i landbruket, og for dei installasjonane som finst der. Desse installasjonane finn vi sjeldan eller aldri: varmeanlegg knytt til fjernvarme (§ 9-23), sentralvarmeanlegg (§9-24), heis, trappeheis og rulletrapp (§ 9-63). Andre installasjonar finst, men er annleis utforma for å dekkje behova i landbruket på beste og billigaste måte, til dømes ventilasjonsanlegg, lyfteinnretningar og heis for persontransport i surførsilo. Sjå nærmare nedanfor.

Varmeanlegg

Kapitlet gjeld generelt med omsyn til energiøkonomisering og tryggleik.

Fyringsanlegg (§ 9-21)

Fyringsanlegg blir grundig behandla i rettleinga «Fyringsanlegg for flytende og gassformig brensel» frå DBE.

Varmluftsaggregat skal normalt plasserast i fyrrom, som skal utførast som eiga branncelle. Når det gjeld dei branncelleavgrensande konstruksjonane, viser vi til TEK 97 § 7-24.

I visse lokale bør ein likevel kunne stille opp varmluftsaggregat utan krav om eige fyrrom, men ikkje i lokale der det blir behandla eller lagra brannfarleg væske, der det blir lagra større mengder brennbart materiale, eller i støvfylte rom. I dei tilfella der det ikkje blir stilt krav om fyrrom, bør det frigjerast ein tryggingsavstand rundt aggregatet på minst 0,5 m. Det frigjorde arealet bør ha ei avskjerming av ikkje-brennbart materiale mot resten av lokalet i ei høgd på minst 1 m, til dømes i form av eit gitter.

I veksthus som ikkje er opne for publikum, treng eit fyrrom ikkje vere utført som eiga branncelle. Kravet til branncelleavgrensande konstruksjonar vil vere avhengig av den innfyrte effekten på fyrkjelar, brannklassa til bygningen og lagringsvolumet.

Ein varmluftskanal som blir ført gjennom ein branncelleavgrensande bygningsdel, må ikkje svekkje brannmotstanden til konstruksjonen.

Plassering av tank, fat og gassbeholdar

Oljetankar og oljefat som blir stilte opp i det fri, skal plasserast med ein avstand på minst 5 m til trevegg, særleg brennbar bygning, brennbart opplag og eventuelle tennkjelder. Ved lagring av meir enn 3000 l olje skal avstanden aukast avhengig av den lagra mengda.

Oljetank eller fat av stål som er i bruk for tilførsel av brensel til oljefyrt varmluftsaggregat eller dieseldrive vifteaggregat, kan plasserast med ein avstand på

minst 1 m frå aggregatet.

Tilsetjing av varmluft til kaldluftstørke

Varmluftskanalen skal vere forsvarleg festa slik at han ikkje kan forskyvast, og mellom munningen på varmluftskanalen og innsugingsopninga i kaldluftstørka skal det vere minst 150 mm fri avstand. Innsugingsopninga i kaldluftstørka og munningen på varmluftskanalen bør vernast av vindskjerm av ikkje-brennbart materiale. Vegg innanfor vindskjermen skal vere verna av ikkje-brennbart materiale.

Kaldluftsvifte og varmluftsaggregat skal vere kopla slik at varmluftsaggregatet ikkje kan startast før kaldluftsvifta er i drift. Varmluftsaggregatet skal stoppast automatisk når kaldluftsvifta stoppar.

Elles gjeld vanlege retningslinjer for bruk av varmluftsaggregat.

Sløkkjereiskapar

Til kvart tørkeanlegg skal det skaffast minst eitt handsløkkjeapparat (6 kg pulver).

Sjå òg kapiittel 7 under Lov om brannvern om retningslinjer for bruk av varmluftsaggregat til tørkeanlegg i jordbruket.

Ventilasjonsanlegg

Utføring av ventilasjonsanlegg (§ 9-31)

Nr. 1 (kanalar o.a.) og 2 (lufterør frå spillvassleidning) passar for driftsbygningar. Dei andre reglane i føresegna er ikkje aktuelle eller oppatt-takingar frå § 8-6.

Kuldeanlegg, varmepumper o.a. (§§ 9-41 og 9-42)

Desse føresegnene gjeld.

Sanitæranlegg

Føresegnene om sanitæranlegg, vassforsyning og avløp i §§ 9-5, 9-51 og 9-52 gjeld.

Lyfteinnretningar

Verkeområde for reglar om lyfteinnretningar (§ 9-61)

Føresegna slår fast at silotaljar, traverskraner o.l. i landbruksbygningar skal behandlast av Arbeidstilsynet etter arbeidsmiljølova, og dei kjem såleis ikkje inn under TEK. Det inneber at §§ 9-61, 9-62 og 9-63 ikkje gjeld for lyfteinnretningar i driftsbygningar med mindre innretninga er tenkt nytta til persontransport. Heller ikkje personheis til bruk ved arbeid i vertikal silo, som er tilkomst til ein spesiell arbeidsplass, kjem inn under føresegna. Sjå under omtalen av arbeidsmiljølova, kapittel 7.

«Slike innretningar skal behandles av Arbeidstilsynet etter lov om arbeidervern og arbeidsmiljø. Søknad om installasjonstillatelse skal likevel sendes kommunen på vanlig måte. Kommunen oversender søknaden til rette instans» (§ 9-61 tredje ledd).

Å søkje om slikt løyve (førehandsgodkjenning) blir ikkje praktisert for landbruksbygningar. Arbeidstilsynet skal derimot kontaktast og sertifisering utførast før lyfteinnretningane blir tekne i bruk. Sjå ref. 5 og om forskrifter under avsnittet om arbeidsmiljølova.

Elektriske installasjonar (§ 9-7)

Føresegna viser berre til lov og forskrifter om tilsyn med elektriske anlegg. Ver merksam på dei spesielle krava om jording som gjeld i rom for husdyr for at ein skal unngå elektrisk skade på dyr. Jf. merknadene til § 7-44 (skadar frå elektriske kjelder).

Bruksegenskapar (kap. X)

Kapitlet inneheld reglar som krev at ein bygning har ei funksjonell planløyning og innretning, jf. § 10-1 («Generelle krav til brukbarhet») og § 10-31 («Planløsning og størrelse») første og andre punktum. Det er liten tvil om at desse krava passar og skal oppfyllast også for driftsbygningar i landbruket. Detaljeringa av krava i kapitlet er i hovudsak utforma for bustadhus og bygningar i bymessige strøk. Det meste av detaljkrava passar derfor ikkje, sjå nedanfor.

Reglane legg stor vekt på at både tilkomst, parkeringsplass, kommunikasjonsvegar og arbeidsplassar inne i bygningen skal vere lagde til rette for orienterings- og rørslehemma, jf. §§ 10-1 («Generelle krav til brukbarhet»), 10-2 («Generelle krav til utearealer»), 10-21 («Atkomst til bygning»), 10-31 («Planløsning og størrelse») nr. 2 og 3, 10-32 («Toaletter, garderobe m.v.»), 10-37 («Bevegelige bygningsdeler»), 10-5 («Generelle krav til kommunikasjonsveier») osv. Driftsbygningar i landbruket er normalt arbeidsplass berre for éin eller to personar (som regel eigar og familiemedlemmer), og som regel berre delar av arbeidsdagen. Det er tvilsamt om desse bygningane er å rekne som «arbeidsbygningar» slik desse er definerte i TEK. § 13 nr. 1 i arbeidsmiljølova gjeld tilgjenge til arbeidsplassar og blir ikkje gjort gjeldande for arbeidsgivarar og einmannsbedrifter.

Uteareal

Generelle krav til uteareal (§ 10-2). Tilkøst til bygning § 10-21)

Desse føresegnene passar ikkje for driftsbygningar, men gjeld for våningshuset på garden.

Planløsning

Planløsning og storleik (§ 10-31)

Dei generelle krava i nr. 1 i denne føresegna gjeld fullt ut. Nr. 2 og 3 passar derimot ikkje. Landbruksbygningar er produksjonslokale for heilt spesielle formål, der omsynet til utforminga av arbeidsplassen berre er eitt av dei krava som må oppfyllest. Sjå faglitteratur, mellom anna ref. 1, 3, 4, 12,13, 14, 17, 18, 24, 28, 44, 45 og 52.

Toalett, garderobe osv. (§ 10-32)

Det passar ikkje å stille krav om toalett i alle typar driftsbygningar (t.d. reiskapshus og potetlager), og slett ikkje å stille krav om fleire toalett for bygningar som oftast er arbeidsplass for berre éin person. I bygningar for husdyrproduksjon er det oftast så lang arbeidstid per dag at det er praktisk med eit toalett i bygningen. Avløp kan først til lageret for husdyrgjødsel, sjå merknad til § 8-52. Det blir ikkje kravd toalett i fjøs eller stall for relativt få dyr. Tilgang til toalett i våningshuset eller utedo er ei løysing som kan godtakast.

Lysforhold og utsyn (§ 10-33)

Reglane i § 10-33 om lysforhold er aktuelle for driftsbygningar. Derimot er ikkje reglane om utsyn aktuelle i alle tilfelle. Vindauge som gir utsyn skal finnast i rom der det blir utført arbeidsoppgåver som tek tid, og der vindauga ikkje fører til ulempe for dei andre funksjonane lokalet skal fylle. Dei fleste husdyrrom blir derfor bygde med vindauge, plasserte utanfor rekkjevidd for dyra. Unntak gjeld rom for verpehøner (og rom for andre fjørfeproduksjonar som blir styrte av lyset), ettersom lysdagen for hønene blir gjord uavhengig av årstida ute ved hjelp av elektrisk lys.

Buer og oppbevaringsplass (§ 10-34). Kjeldesortering og oppbevaring av avfall (§ 10-35)

Føresegnene er ikkje aktuelle. Sjå «Forskrift om husdyrgjødsel», ref. 38.

Fast innreiing (§ 10-36)

Første ledd passar. I tillegg gjeld føresegner om innreiingar i husdyrrom gitt i medhald

av dyrevernlova, kapittel 7. Statens Landbrukstilsyn arbeider (1998) med å setje i verk krav om sertifisering av visse typar innreiingar.

Rørlege bygningsdelar (§ 10-37)

Føresegna passar. Dører i driftsbygningar skal som regel tillate trafikk med trillebår eller anna transportmiddel og gi plass for flytting og rømming av dyr, og dei vil då gi nok plass for rullestol òg.

Tekniske hjelpemiddel

Krava i §§ 10-41, 10-42 og 10-43 om heis, teleslyngje, manøverknappar og skilt passar ikkje.

Kommunikasjonsvegar

§§ 10-5 til 10-52 passar også for kommunikasjonsvegar i landbruksbygningar. Tilpassing for rørslehemma blir stilt som krav berre i bygningar som blir lagde til rette for dette. Slike tilpassingar kan gjerast frivillig også elles, og bør gjerast der kostnadene er små.

Beredskapsomsyn

Føresegnene om beredskapsomsyn er viktige også for mange driftsbygningar. Føresegna om skorstein i bustadhus (§ 10-62) passar ikkje. Derimot er mange driftsbygningar heilt avhengige av elektrisitetsforsyning for mellom anna drift av ventilasjonsanlegg, mjølkemaskin og kjøleanlegg for matvarer. Behovet for reserveaggregat for å sikre elektrisitetsforsyning bør vurderast i samarbeid med E-verk og forsikringsselskap.

Det blir ikkje stilt krav om tilfluktsrom i driftsbygningar i landbruket.

Kapittel 5 Godkjenning av føretak for ansvarsrett

Formålet med «Forskrift om godkjenning av foretak for ansvarsrett» (GOF) er å sikre at dei føretaka som tek på seg ansvar som ansvarleg søkjar, ansvarleg prosjekterande, ansvarleg utførande, ansvarleg samordnar eller ansvarleg kontrollerande for søknadspliktige byggjetiltak, har tilstrekkelege kvalifikasjonar til å oppfylle dei krava lova set (GOF § 1). Dette blir sikra ved at det i kvar einskild byggjesak må søkjast om lokal godkjenning for dei føretaka som ønskjer å stå som ansvarlege i byggjesaka. Søknaden skal sendast til bygningsstyresmaktene i kommunen.

I utgangspunktet stiller ikkje regelverket krav til kvalifikasjonar for føretak i samband med oppføring av driftsbygningar i landbruket, så lenge byggjearbeidet berre blir byggjemeldt, jf. GOF § 2 pkt. 4. Dersom det blir sett fram søknad om byggjeløyve, gjeld derimot plan- og bygningslova kap. XVI og krava til kvalifikasjonar i GOF. Regelverket opnar for at tiltakshavaren kan velje søknadsbehandling også for driftsbygningar (SAK § 22 andre ledd).

Merk at føretak som arbeider med tiltak som ikkje kjem inn under føresegna om søknadsbehandling etter plan- og bygningslova § 93 (som t.d. driftsbygningar i landbruket), likevel kan søkje om sentral godkjenning. Slik godkjenning blir gitt av Staten bygningstekniske etat.

Oppdeling i tiltaksklasser (GOF kap. IV)

Kap. IV i GOF deler inn oppgåvene i klasse 1, 2 og 3 etter stigande vanskegrad, og etter kor alvorlege konsekvensar som kan følgje av eventuelle manglar og feil. Desse tiltaksklassene blir også nytta for inndeling i samband med godkjenning av føretaka, og blir då kalla føretaksklasser. Tiltaksklasser må ikkje forvekslast med pålitklasser etter TEK § 7-31 og NS-ENV 1991-1.

I aktuelle tilfelle bør krava i samband med driftsbygningar i landbruket i hovudsak vere slik:

- a) Prosjektering og kontroll av prosjektering: Normalt i tiltaksklasse 2, med unntak for mindre og enkle arbeid.
- b) Utføring, samordning og kontroll av utføring: Normalt i tiltaksklasse 1, med desse unntaka:
  - vertikale siloar med volum større enn 200 m³
  - husdyrgjødsellager med volum over 200 m³
  - berande dekke over husdyrgjødsellager og dekke for køyring med traktor o.l. Slike arbeid bør plasserast i tiltaksklasse 2.

Ver merksam på at føretak med godkjenning for prosjektering av bygningsutforming i tiltaksklasse 2, ikkje utan vidare er kompetente til å prosjektere driftsbygningar i landbruket, ettersom det krev spesielle kunnskapar. Dersom føretaket ikkje har tidlegare praksis frå slik prosjektering, bør det krevjast uavhengig kontroll av prosjekteringa frå eit føretak eller ein etat som har den spesielle fagkompetansen.

Kapittel 6 Konsekvensutgreiingar

For tiltak som går fram av Vedlegg II til «Forskrift om konsekvensutredninger etter plan- og bygningslovens kapittel VII-a», skal tiltakshavaren utarbeide melding og konsekvensutgreiing dersom tiltaket fell inn under eitt eller fleire av kriteria i § 4 i forskrifta.

For alle tiltakstypene er det sett oppfangingskriterium i form av storleik, tid og/eller føresetnad om at det blir utarbeidd ein plan for tiltaket i samsvar med plan- og bygningslova. Eit tiltak blir fanga opp av Vedlegg II dersom vilkåra i oppfangingskriteria er oppfylte og tiltaket krev slikt offentleg løyve som går fram av kolonne III i det nemnde vedlegget.

For eit tiltak som blir fanga opp av Vedlegg II, skal tiltakshavaren så tidleg som råd under planlegginga gi det ansvarlege avgjerdsorganet desse opplysningane i form av eit enkelt brev:

- kva tiltakstype i Vedlegg II tiltaket sorterer inn under
- storleiken på tiltaket og arealbruken
- forventa type utslepp og utsleppsmengd
- planlagde lokaliseringsalternativ oppgitt på kart
- tiltakshavaren si vurdering av om tiltaket fell inn under eitt eller fleire av kriteria i § 4, på bakgrunn av kjend kunnskap

Siktemålet med meldinga og høyringa av meldinga er å gi eit grunnlag for å fastsetje utgreiingsprogram. Meldinga skal derfor gi ei skildring av tiltaket (del A i meldinga) og leggje hovudvekt på forslaget til utgreiingsprogram (del B i meldinga).

I vedlegg III til forskrifta er det fastsett krav til kva meldinga skal innehalde. Det kjem til å bli utarbeidd ei sjekklister som presiserer innhaldet i meldinga.

Del B i meldingsdokumentet skal innehalde forslag til utgreiingsprogram med utgangspunkt i punkta a-i i Vedlegg IV. Forslaget skal spesielt konkretisere punkta a, d, e og g, jf. strekpunkta 1-3 i Vedlegg III.

For nærmare detaljar viser vi til «Forskrift om konsekvensutredninger etter plan- og bygningslovens kapittel VII-a» av 13. desember 1996 (T-1169) og rundskrivna T-1/97 og T-1177 frå Miljøverndepartementet, som kan tingast frå Statens forureiningstilsyn (SFT).

Kapittel 7 Andre lover og forskrifter

Tiltakshavaren er ansvarleg for at det tiltaket som blir utført, også er i samsvar med anna regelverk enn plan- og bygningslovgivinga. Her er ei kortfatta oversikt over dei viktigaste lovene og forskriftene som kan vere relevante i samband med oppføring av driftsbygningar i landbruket, og som det av den grunn er viktig å ha eit visst kjennskap til.

Lov om arbeidervern og arbeidsmiljø m.v. (arbeidsmiljølova) av 4. februar 1977 nr. 4

Arbeidsmiljølova blei gjord gjeldande for landbruket frå 1. juli 1986. Men driftsbygningar i landbruket kjem ikkje inn under § 19 i lova. Det krevst såleis ikkje førehandssamtykke frå Arbeidstilsynet ved oppføring eller omgjerung av landbruksbygningar. Føresetnaden for denne ordninga er at dei bygningstekniske krava i plan- og bygningslova og TEK som gjeld omsyn til arbeidsmiljøet, er oppfylte.

Forskrift nr. 745 av 21. mars 1986 til arbeidsmiljølova om «arbeidsmiljølovens anvendelse på virksomhet i landbruk som ikke sysselsetter arbeidstaker» er meir detaljert enn TEK med omsyn til kva krav som blir sette til arbeidsmiljøet i driftsbygningar. Arbeidstilsynet kan på bakgrunn av inspeksjonar når som helst gi pålegg om nødvendige tiltak for å ta vare på tryggleiken. Dette tilseier at det kan vere praktisk å kontakte Arbeidstilsynet på eit tidleg stadium i byggjefasen for å sikre seg mot uventa pålegg seinare.

Aktuelle forskrifter og rettleiingar frå Direktoratet for Arbeidstilsynet er:

«Forskrift om graving og avstiving av grøfter» (1985)

«Forskrift om tekniske innretninger» (1982)

«Forskrift om løfteinnretninger og løfteredskap» (1995)

«Arbeidsmiljøloven i landbruket» (1986)

«Forskrift om arbeidsmiljølovens anvendelse på virksomhet i jordbruk og skogbruk som ikke sysselsetter arbeidstaker» (1986)

«Rasfarlige grøfter tar liv» (1987)

«Forskrift om asbest» (1991)

«Forskrift om stillaser, stiger og arbeid på tak m.m.» (1989)

«Forskrift om maskiner» (1994)

«Forskrift om bruk av personlig verneutstyr på arbeidsplassen» (1993)

«Forskrift om sikkerhetsskilting og signalgivning på arbeidsplassen» (1994)

«Forskrift om arbeidsplasser og arbeidslokaler» (1995)

«Forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplasser (byggherreforskriften)» (1995)

«Forskrift om bruk av arbeidsutstyr» (1998)

Maskinforskrifta er teken med fordi det i landbruksbygningar er uklare overgangar mellom kva som blir definert som maskin, og kva som blir definert som bygning - til dømes i ei tørke. Viktige forhold som gjeld tryggleik ved bruk, mellom anna køyrebruer, stoppkantar og pumpebrønner, er også omhandla i desse tekniske småskriftene, sjå ref. 33 og 49:

«Tiltak mot fallulykker på garden». (Tekn. småskrift 8/92)

«Sikkerhet ved handtering av bløtgjødsel». (Tekn. småskrift 10/95)

Lov om brannvern m.v. (brannvernlova) av 5. juni 1987 nr. 26

Brannvernlova gjeld for alle bygningar, også landbruksbygningar. Lova skal sikre menneske, dyr og materielle verdiar mot brann og avgrense skadeverknadene i branntilfelle. Lova slår fast at eigaren eller brukaren av kva som helst bygning, anlegg eller område har plikt til å syte for brannsikring i samsvar med brannlova eller anna lovgiving. Pliktene rettar seg i hovudsak mot førebyggjande tiltak i bygningen. I tillegg skal rednings-, sløkkje- og varslingsmateriell, eldstader og røykpiper haldast i forsvarleg stand.

Dei kommunale brannstyresmaktene kan føre tilsyn med bygningar og anlegg o.l. og gi pålegg om å rette opp branntekniske feil og bøte på manglar. Dei kan òg gi påbod om ytterlegare sikringstiltak når dei finn at det er påkravd.

«Forskrift om brannforebyggjande tiltak og brannsyn» (førebyggjandeforskrifta) av 5. juli 1990 nr. 546

Førebyggjandeforskrifta utfyller § 14 i brannvernlova og set krav om brannførebyggjande tiltak i alle bygningar, anlegg, lager, område osv. som er i bruk. Kap. 1 (alminnelege føresegner) og kap. 3 (generelle tekniske krav) gjeld for alle bygningar, også landbruksbygningar. Eigaren blir her pålagt plikt til å halde ved like bygning med installasjonar slik at branntryggleiken blir sikra slik brannvernføresegner i anna lovverk krev.

I einskildtilfelle kan landbruksbygningar bli registrerte som særskilde brannobjekt etter brannvernlova § 22. Det blir då stilt krav til særskilde tekniske og organisatoriske tiltak i objektet, jf. kapittel 2 og kapittel 4.

«Forskrift om brannvern m.v.» (brannvernforskrifta) av 15. desember 1987 nr. 960

Brannvernforskrifta gir ei rad utfyllande føresegner til brannvernlova. Av særleg interesse for landbruksbygningar er § 6-11 (om sveising, skjering og lodding o.a.) og § 6-12 (om køyring med traktor i driftsbygningar i landbruket).

«Forskrift om feiing og tilsyn med fyringsanlegg» (feieforskrifta) av 15. januar 1998

Feieforskrifta avløyser tidlegare føresegner om feiing i brannvernforskrifta.

Fyringsanlegg for oppvarming av rom og bygningar blir omfatta av dei generelle reglane i forskrifta. Også andre fyringsanlegg, som korntørker og gartnerianlegg, kan bli omfatta av desse reglane.

Lov om brannfarlige varer samt væsker og gasser under trykk (brannfarlegvarelova) av 21. mai 1971 nr. 47

Lova gjeld ved oppbevaring, handtering og transport av brannfarlege varer.

Særleg aktuell i samband med landbruksbygningar er «Forskrifter om brannfarlige varer» av 6. desember 1974 nr. 3 og dei føresegnene om oppbevaring av brannfarlege varer som vi finn her. Etter desse føresegnene kan det utan særleg løyve oppbevarast

- 150 liter brannfarleg gass (propan, acetylen osv.)
- 100 liter brannfarleg væske kl A (bensin)
- 500 liter brannfarleg væske kl B (petroleum)
- 1000 liter brannfarleg væske kl C (diesel o.l.)

I verkstader utan særlege sikringstiltak kan det oppbevarast

- 90 liter brannfarleg gass (propan, acetylen osv.)
- 20 liter brannfarleg væske kl B (petroleum)
- 250 liter brannfarleg væske kl C (diesel o.l.)

Mengdene som det er lov å oppbevare, kan doblast dersom oppbevaringa skjer i eiga branncelle med minst EI 30, med innerkledning i klasse K1-A. Det skal vere minst 5 m frå ein dieseltank som ligg i det fri, til trevegg.

Større mengder kan oppbevarast etter løyve frå kommunestyret (brannsjefen). Oppbevaring av særleg store mengder krev løyve av Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern. For all slags oppbevaring kan det setjast særlege vilkår for å førebyggje brann eller eksplosjonar.

Lov om eksplosive varer (eksplosivlova) av 14. juni 1974 nr. 39

Denne lova gjeld oppbevaring, transport, bruk osv. av eksplosive varer. Særleg aktuelle for landbruksbygningar er «Forskrift om eksplosive varer» av 22. mars 1977 nr. 1. Etter reglane her kan det utan særskilt løyve oppbevarast opptil

- 5 kg sprengstoff
- 100 stk. fenghetter

Lov om kulturminner (kulturminnelova) av 9. juni 1978 nr. 50

Kulturminnelova gir heimel for kulturminnestyresmaktene til å frede byggverk, anlegg, kulturlandskap og kulturmiljø (dvs. område og bygningsmiljø i byar/tettstader og område som fell inn under kulturlandskap). I tillegg er alle kulturminne frå før år 1537 - som gravhaugar, steingjerde, rydjingsrøyser, ståande bygningar eller restar av slike og samiske kulturminne eldre enn hundre år - automatisk freda.

Dersom det på eit gardsbruk blir planlagt tiltak som kan kome i konflikt med slike kulturminne og kulturmiljø, må kulturminneforvaltninga i fylkeskommunen - eller Samisk kulturminneråd, dersom det er tale om samiske kulturminne - kontaktast. Tiltak som får verknader for freda kulturminne og kulturmiljø, krev løyve frå kulturminnestyresmaktene.

Lov om dyreververn (dyrevernlova) av 20. desember 1974 nr. 73

§ 4 i dyrevernlova om «tilhaldsrom» lyder:

«Den som eig eller har i si varetekt husdyr, selskapsdyr eller dyr som er haldne i fangenskap på annan måte, skal syte for at dyret har fullt tenleg tilhaldsrom der det er stor nok plass, høveleg varmt, nok lys og tilgang på frisk luft m.v., alt etter trongen hjå det einsskilde dyreslaget. Når vêrlaget tillèt det, kan departementet, for visse dyreslag, gjera unntak frå plikta til å ha tilhaldsrom.»

Forskrifter til lova fastsette av Landbruksdepartementet er:

- «Forskrifter om hestesenter» av 15. juli 1978
- «Forskrifter om dyrepensjonat o.l.» av 15. juli 1978
- «Forskrift om hold av verpehøner i bur» av 15. oktober 1982

- «Forskrift om hold av storfe og svin» av 15. januar 1996
- «Forskrift om hold av strutsefugl» (under utarbeiding)
- «Forskrift om hold av pelsdyr» av 20. september 1998

Forskriftene stiller minimumskrav. Reglane om bur er særleg strenge og stiller detaljerte krav til buranlegg. Det blir mellom anna stilt krav til romdimensjonar, lys, ventilasjon og varmeisolering. Det krevst òg naudventilasjon og alarm der det er mekanisk ventilasjon.

«Forskrift om hold av storfe og svin» § 19 krev at distriktsveterinæren skal godkjenne byggeplanane før arbeidet blir sett i gang. Distriktsveterinæren skal også godkjenne resultatet før det blir gitt løyve til å ta bygningen i bruk.

«Forskrift om hold av storfe og svin» er også heimel for «Retningslinjer for hold av storfe og svin» (gitt ut av Statens dyrehelsetilsyn). Retningslinjene oppgir tilrådde mål og krav til lys, temperatur, ventilasjon osv.

Typeteikningar og rapportar frå Institutt for tekniske fag ved NLH viser tilrådde målforhold for ei rad dyreslag. Sjå òg ref. 17, som gir ei kortfatta oversikt.

Lov om regulering av ervervsmessig husdyrhold av 13. juni 1975 nr. 46

§ 2 i denne lova lyder:

«Uten tillatelse fra departementet kan ingen etablere eller drive anlegg for ervervsmessig svine- og fjørfehold med større besetning enn det som i forskrift er fastsatt som grense for konsesjonsfri drift. Det samme gjelder utviding, gjenoppføring, restaurering, overtaking eller leie av anlegg for samme formål.

Kongen gir forskrift om grensen for konsesjonsfri drift etter første ledd».

Lova skal sikre at produksjonen er knytt til ordinært jordbruk gjennom regulering av bruksstrukturen. Retningslinjene regulerer både omfanget av anlegget og talet på dyr.

Lov om vern mot forurensning og om avfall (ureiningslova) av 13. mars 1981 nr. 6

I medhald av ureiningslova er mellom anna desse forskriftene fastsette:

- «Forskrift om silopressaft» av 1. august 1991
- «Forskrift om husdyrgjødsel» av 17. juli 1997 (felles frå MD og LD)
- «Forskrift om utslipp fra separate avløpsanlegg. Kommunens myndighet, saksbehandling m.v.» av 8. juli 1992
- «Forskrift om utslipp av skyllevann og svartlut fra halmlutingsanlegg» av 1. juli 1985. Pressaftforskrifta stiller krav til tettleik for anlegg for oppsamling og disponering av pressaft frå surførsiloar, sjå retningslinjer og typeteikningar frå Landbruksdepartementet og Landbrukshøgskolen.

Der det er rom for husdyr, er det også alltid gjødsellager. Ved nybygg, utviding eller utbetring av gjødsellager skal fylkesmannen (landbruksavdelinga, teknisk kontor, ev. i samråd med miljøvernavdelinga) godkjenne planane før arbeidet kan gjennomførast. Vidare skal tiltaket vere kontrollert og godkjent av det same avgjerdsorganet (eller ved delegasjon) før det kan takast i bruk. Det skal leggjast drenering som skal førast til inspeksjonskum før vidare avløp. Jf. «Forskrift om husdyrgjødsel» § 8.

I tillegg krev helseforskrifter i dei fleste kommunar at gjødsellager og pelsdyranlegg skal meldast til helsestyresmaktene.

«Forskrift om husdyrgjødsel» stiller krav til tettleiken til lageret, til lagringstid og til når ein kan spreie gjødselen på areala. Når ein reknar ut behovet for lagerkapasitet i husdyrgjødselanlegg, skal ein ta utgangspunkt i retningslinjer gitt av fylkesmannen. For å kunne kontrollere om det skjer ureining, og i så fall kunne lokalisere ureininga, må eventuelle drens- og overvassleidningar frå silo og gjødsellager førast separat fram til inspeksjonskum ved bygningen før dei går til lukka grøft, jf. § 8.

Veglova av 21. juni 1963 nr. 23

Veglova stiller krav om avstandar frå ein bygning til ulike slags vegar (for riksveg skal det vere 50 m og for kommunal veg 15 m). Vegstyresmaktene kan gi dispensasjon frå avstandskrava. Avkøyrser frå offentleg veg må vere godkjend av vedkomande vegstyresmakt (kommunen for kommunal veg og vegkontoret for riks- og fylkesveg). Byggjegranser og avkøyrser kan vere fastsette i reguleringsplan.

Desse rundskriva frå Vegdirektoratet kan vere av interesse:

- 94/14 «Reklame langs offentlig veg»
- 95/19 «Fradeling av gårdstun og sammenføyning av landarealer»
- 96/15 «Endringer i Veglov av 21. juni 1963»
- 97/01 «Private veger - vegloven kap. VII»

Lov om helsetjenesten i kommunene (kommunehelsetenestelova) av 19. november 1982 nr. 66

Kommunehelsetenestelova kap. 4 A (jf. § 7-9) heimlar framleis «Forskrift om utslipp av avløpsvann» av 22. februar 1980. Til denne forskrifta er det gitt eit Tillegg 3 (I-2089) «Om utslipp av avløpsvann til lager for husdyrgjødsel» av 11. august 1980 frå Helsedirektoratet. Sjå òg rundskriv M-169/80 frå Landbruksdepartementet, som kunngjer same sak. Det blir her gitt løyve til å setje mellom anna avløp frå WC i driftsbygning til gjødselkjellar.

Lov om tilsyn med næringsmidler m.v. (næringsmiddelova) av 19. mai 1933 nr. 3

Næringsmiddelova gir heimel for mellom anna desse forskriftene:

«Forskrift om produksjon og frambud av rå melk, varmebehandlet melk og melkebaserte produkter» er gitt av Sosial- og helsedepartementet 30. juni 1995. Forskrifta stiller i § 8 krav til lokale, utstyr og vassforsyning der det blir mjølka, og der mjølk blir oppbevart, handtert eller nedkjølt. § 9 stiller krav til fjøs og mjølkerom. Mellom anna skal mjølkerommet vere skilt frå fjøset, og dyr skal aldri kome inn i mjølkerommet. Vidare blir det stilt krav til mjølkeanlegget og alt utstyr som er i kontakt med mjølk, i hovudsak hygienekrav.

«Forskrift om materialer i kontakt med næringsmidler» av 21. desember 1993 gir i hovudsak reglar om materiale brukt til emballasje, men kan òg vere aktuell for innreing og for vegg- og golvkledning i rom for lagring eller tilarbeiding av næringsmiddel. Forskrifta inneheld ei liste over plastmateriale som det er knytt avgrensingar til.

Lov om rettshøve mellom grannar (grannelova) av 16. juni 1961 nr. 15

Etter grannelova § 2 første ledd må ingen «ha, gjera eller setja i verk noko som urimeleg eller uturvande er til skade eller ulempe på granneeigedom».

Når ein skal avgjere om noko er urimeleg, skal det leggjast vekt på kva som er teknisk og økonomisk mogleg å gjere for å hindre eller avgrense skaden eller ulempa (§ 2 andre ledd). Vidare skal det leggjast vekt på om det er venteleg etter tilhøva på staden, og om det er verre enn det som plar følgje av vanlege bruks- og driftsmåtar på slike stader (§ 2 tredje ledd).

Det er viktig å vere merksam på at sjølv om eit tiltak er i samsvar med plan- og bygningslova, kan det likevel vere forbode dersom det kjem i strid med reglane i grannelova.

Litteraturliste

1. Arbeidsgruppe 1987: «Melkingsavdeling, melkerom og birom i små løsdriftsfjøs». IBT-rapport nr. 240, Institutt for tekniske fag, NLH, Ås
2. Berg, K.: «Lagring og handtering av husdyrgjødsel» ITF-rapport 59/1994
3. Berge, E. og Lund M. 1974: «Valg av romdimensjoner i husdyrrom». IBT-rapport nr. 119, Institutt for tekniske fag, NLH, Ås
4. Bøe, K.E.: «Omgivelser for sau». Forelesingsnotat. NLH 1995
5. Bøe, J.K. og Ludvigsen, E.: «Løfteinnretninger og løfteutstyr i landbruket. Lov og forskrifter - Del 1». Melding nr. 8-1995, Institutt for tekniske fag, NLH
6. CIGR 1984: Report of WG on Climatization of Animal Houses. Scottish Farm Building Investigation Unit, Aberdeen. ISBN 0 902433 33 4
7. CIGR 1989: 2nd report of WG on Climatization of Animal Houses. State University of Ghent.
8. CIGR 1994: «Aerial Environment in Animal Housing». WG Report series 94.1. CEMAGREF, Rennes. ISBN 2-85363-377-7
9. Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern: Lov om brannfarlige væsker og

- gasser.
10. Espeland, E. 1986: Tryggere gårdsbruk for barn. Landbruksforlaget
  11. Fridheim, D.F.: «Montering, kontroll og vedlikehold av gjødselporter». Melding nr. 13-1994, Institutt for tekniske fag, NLH.
  12. Gjestang, K.-E. 1984: «Innredninger for kalver». Småskrift 4/84, SFFL, Ås
  13. Gjestang, K.-E., L. Gravås, J.P. Langdalen, H. Lilleng 1990: Bygningslære. Landbruksforlaget. ISBN 82-529-1292-3. Rev. utgåve 1998
  14. Gravås, L. 1986: Grisehuset. Landbruksforlaget, Oslo
  15. Høibø, H. 1987: «Nyttelast i landbruksbygg (Til NS 3479 pkt. 3.2.7)». IBT-rapport nr. 233. Rev. sist okt. 1992
  16. Jeksrud, W. 1997: «Varmebalanse i husdyrrom (dataprogram m/veiledning)». Institutt for tekniske fag, NLH
  17. Heje K.K. (årleg): Lommehåndbok for jordbrukere, skogbrukere, meierister og hagebrukere
  18. Landbruksdepartementet: «Forskrift om hold av storfe og svin». Gitt 15.01.96
  19. Landbruksdepartementet: «Forskrifter om midler til bygdeutvikling» (Under utarbeiding)
  20. Landbruksdepartementet 1986: «Stålrammer til driftsbygninger i landbruket». M-86/86
  21. Landbruksdepartementet 1988: «Økonomisk og teknisk planlegging. Oppfølging på bruk som får finansiering i Statens Landbruksbank». M-98/87
  22. Landbruksdepartementet 1988: «Tekniske retningslinjer for plassering, bygging og drift av anlegg for pelsdyrhold - tiltak mot forurensninger».
  23. Landbruksdepartementet: «Tekniske retningslinjer for oppsamling og disponering av pressaft fra siloer. Metode 1-5». Fastsett 22.07.93
  24. Landbruksdepartementet: «Forskrift om hold av storfe og svin». Gitt 15.01.1996
  25. Lilleng, H. 1976: «Husdyrenes omgivelser. Lys i husdyrrom». Forelesingar ved NLH, Institutt for bygningsteknikk, NLH, Ås
  26. Lilleng, H. 1980: «Hus for sau». Småskrift 13/80. SFFL, Ås
  27. Lilleng, H. 1986: «Grunnlag for beregning av luftskifte og varme, fukt- og gassbalanse i husdyrrom». Informasjon nr. 12/86, Statens fagtjeneste for landbruket (SFFL), Ås
  28. Lilleng, H. 1987: «Hus for geit». Kapittel i Geiteboka. Landbruksforlaget, Oslo
  29. Lilleng, H. 1987: «Husdyrromsklima». Forelesingar ved NLH. Landbruksbokhandelen, NLH, Ås
  30. Lyngtveit, T. 1983: «Utlufting av gjæringsgass fra grassiloer». IBT-rapport nr. 193
  31. Lyngtveit, T. 1987: «Gassfaren ved ensilering». Småskrift 3/87, Statens fagtjeneste for landbruket (SFFL), Ås
  32. Lyngtveit, T. 1987: «Stige i gjødsellageret kan redde liv». Norsk Landbruk nr. 18/87
  33. Lyngtveit, T. et al. 1992: «Tiltak mot fallulykker på garden». Tekn. småskrift nr. 8/92. Forskningsparken i Ås
  34. Lyngtveit, T.: «Løfteinnretninger og løfteutstyr i landbruket. Bygningsmessige forhold ved montering av taljeanlegg». Melding nr. 11-1995, Institutt for tekniske fag, NLH
  35. Lyngtveit, T. og Sørby, K.M.: «Grunnarbeid for landbruksbygninger». Melding nr. 4-1993, Institutt for tekniske fag, NLH

36. Miljøverndepartementet og KAD 1997a: «Estetikk i plan- og byggesaker. Veileder».
37. Miljøverndepartementet og KAD 1997b: «Endringer av estetikkbestemmelsene i plan- og bygningsloven». Rundskriv H-7/97
38. Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet: «Forskrift om husdyrgjødsel med kommentarer». Fastsett 17. juli 1997
39. Miljøverndepartementet: «Forskrift om silopressaft». Fastsett 1. august 1991
40. Morken, J.: «Ammoniakktaut fra husdyrrom og gjødsellager». Melding nr. 13-1994, Institutt for tekniske fag, NLH
41. NBIF: Bransjestandard for spaltegolvplank av betong. Oslo 1989
42. NJF-seminar nr. 38, 1983: «Utforming av små løsdriftsfjøs (20-30 kyr). Seksjon VII - Teknikk». IBT-rapport nr. 190, NLH, Ås
43. Nonstad, L.B.: «Veiledning og krav til betongarbeider i landbruket». Melding nr. 4-1996, Institutt for tekniske fag, NLH
44. Norges Pelsdyravlslag: Planleggingshåndbok. Oslo
45. Norsvin: Løsdriftssystem for purker. 1996
46. Opdal, T. 1987: «Dimensjonering av bindingsverksvegger». IBT-rapport nr. 244
47. Roer, P. 1988: «Lagerrom for friske planteprodukter». Forelesingar ved NLH. IBT, NLH, Ås
48. Rønning, H. 1987: «Høye, uisolerte trevegger i driftsbygninger. Dimensjonstabeller - langvegger - gavlvegger». IBT-rapport nr. 241
49. Skjelhaugen O.-J. og K.A. Johansen 1995: «Sikkerhet ved handtering av bløtgjødsel». Tekn. småskrift nr. 10/95. Forskningsparken i Ås
50. Sosial- og helsedepartementet: «Forskrift om produksjon og frambud av melk mm.». Gitt 30.06.1995
51. Statens bygningstekniske etat: «Driftsbygninger i landbruket. Snølaste og formfaktorer». Melding HO-4/88
52. Statens dyrehelsetilsyn: «Retningslinjer for hold av storfe og svin». 22.02.1996
53. Statens Kornforretning: «Produksjonstilskudd i jordbruket»
54. Stene, J. 1994: «Planlegging av veksthusanlegg og installasjon av teknisk utstyr». SFFL Faginfo nr. 3/1994. ISSN 0803-2173. Forskningsparken i Ås

Annan nyttig faglitteratur

1. Græe, T. et al. 1997: «Potetlager og temperaturatlas for de viktigste potetdistriktene i Norge». Melding 8/1997. Institutt for tekniske fag, NLH. 23 s.
2. Jeksrud, W. og J.O. Holmerud 1993: «Kaldlufttørking - Kaldlufttørker med økt tørkekapasitet». Melding 9/1993. Institutt for tekniske fag, NLH. 13 s.
3. Norges Landbrukshøgskole, Institutt for tekniske fag: «Branntekniske tiltak i driftsbygninger i landbruket/Omsynet til husdyr». 10/1998
4. Tyrén C.W, E. Schulze og J. Ditlefsen 1997: Plan- og bygningsloven og forskriftene i praksis. Tano Aschehoug